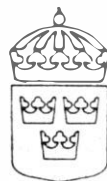

Motion till riksdagen

1988/89:Jo796

av Carl Bildt m. fl. (m)

Miljöpolitiken

Mot.
1988/89
Jo796

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	3
1.1	Inledning	4
2	Principer för miljöpolitiken	7
3	Växthuseffekten	8
4	Skydd för ozonskiktet	11
5	Luftföroreningar	12
6	Ett miljövänligt transportsystem	13
6.1	Personbilar	13
6.2	Landsvägstransporternas miljöpåverkan	15
6.3	Internationellt arbete	16
6.4	Kollektivtrafik i storstäder	16
7	Vattenmiljön	16
7.1	DDT och PCB	16
7.2	Klorföreningar	17
7.3	Fosfor och kväve	18
7.4	Giftiga ämnen	19
7.5	Forskning	20
8	Jordbruket och miljön	20
8.1	Kväve	20
8.2	Kemiska bekämpningsmedel	21
9	Naturvård	23
9.1	Mark	23
9.2	Nationalparker	23
9.3	Naturresevat m.m.	23
9.4	Friluftsliv	24
9.5	Skydd av arter och genetisk variation	25
9.6	Enskild natur- och kulturvård	26
9.7	Skogar	26
9.8	Fjällnära skogar	27
9.9	Mark för naturvård	27
9.10	Våtmarker	28
9.11	Vattendrag	28
10	Radon	28
11	Internationellt miljösamarbete	30
12	Avfall	30

13	Miljömärkning	32	Mot. 1988/89
14	Miljölagar	32	Jo796
15	Miljökonsekvensbedömningar	33	
16	Miljöskador måste få ett pris	34	
17	Hemställan	36	

1 Sammanfattning

Mot. 1988/89
Jo796

Målet med miljöpolitiken måste vara att minska miljöskadlig verksamhet till under den nivå naturen tål.

För att uppnå detta krävs såväl lagstiftning som ekonomiska styrmedel. Vissa företeelser är så farliga att det måste finnas klara och entydiga förbud. I många andra sammanhang gäller det att låta dem som genom sitt agerande orsakar skador på miljön bära en kostnad för detta. I motionen finns vägledande principer för utformningen av miljöavgifter.

I grunden är miljöfrågorna en moralisk fråga. Det gäller ansvaret att överlämna vår planet till kommande generationer. Därför är också de enskilda individernas inställning och agerande grunden för en framgångsrik miljöpolitik. Vi är övertygade om att individer som har goda kunskaper också är beredda att göra de uppoffringar som krävs för att förbättra miljön. Den enskilda människans handlande är därför viktigt. Det kan gälla att som konsument välja miljövänliga produkter. Det kan också gälla ansvaret hos enskilda markägare att medverka till att bevara värdefulla naturområden.

Åtgärder mot miljöförstöring är resurskrävande. Det går inte att klara problemen genom att minska den ekonomiska tillväxten. Länder med en stagnerad ekonomi saknar nästan helt möjligheter att bemästra sina miljöproblem. Inom ramen för vad som är acceptabelt ur miljösynvinkel måste vi i Sverige tvärtom sträva efter en ekonomi som fungerar bättre och som genom tillväxt skapar resurser som kan medverka till att bemästra miljöproblemen.

Många miljöproblem är globala eller internationella. Det är ur denna synvinkel beklagligt att Sverige inte direkt kan påverka miljöbesluten inom EG, som kommer att få stor betydelse för miljösituationen i Västeuropa. Sverige måste i stället påverka indirekt, bl a genom att fungera som ett gott föredöme.

I motionen läggs förslag om att Sverige i FN bör ta initiativ till en världsklimatkonferens om växthuseffekten. Ett globalt problem som växthuseffekten kan bara angripas genom att alla länder förenas i arbetet att motverka både dess orsaker och skadeverkningar. Koldioxidutsläpp är den helt dominerande faktorn bakom växthuseffekten. Riksdagens beslut om tak för koldioxidutsläppen måste respekteras. Växthuseffektens tänkbara konsekvenser för Sverige måste utredas.

Föroreningen av kustområden och hav är ett allvarligt problem. Tillförsel av kväve till haven måste minska. Det kräver bl a andra metoder att nyttja konstgödsel inom jordbruket. Kunskaperna om hur de marina ekosystemen fungerar är dock ännu förhållandevis ofullständiga. Ökade resurser måste satsas på forskning. För att effektivt kunna utnyttja ökade forskningsanslag behövs nya laboratoriebyggnader vid forskningsstationerna i Askö och Kristineberg. 20 miljoner kronor bör anvisas för detta ändamål.

Också Sveriges sötvatten är hotat. Den relativt stora förekomsten av svårnedbrytbara kemiska ämnen är oroande, liksom rapporter om föroreningar av dricksvattentäkter. I motionen föreslås att naturvårdsverket får i uppdrag att utarbeta en aktionsplan mot föroreningar som tillförs sjöar och vattendrag.

Ett miljöhot utgörs av de dioxiner som släpps ut när avfall bränns. Med

hänsyn till dioxinets extrema giftighet föreslås därför i motionen att samma låga gränsvärde ska gälla såväl nya som gamla avfallsförbränningsanläggningar.

Mot. 1988/89

Jo796

1.1 Inledning

De viktigaste miljöfrågorna är till sin natur globala. När jorden för ett par decennier sedan för första gången kunde betraktas från rymden framstod detta faktum klarare än någonsin tidigare. Bilden av jorden domineras från rymden av naturen: oceaner, grönskande skogsområden och jordar, öknar, bergskedjor och molnsystem i ständig förändring. Mänskliga aktiviteter är svåra att spåra.

I naturen sker då och då dramatiska miljöförändringar. 1982 steg vattentemperaturen vid Galapagosöarna med 3-4°C och de alger som var havsödlornas föda försvann. Havsödlornas antal minskade drastiskt. Efter ett par år återställdes balansen.

Vid vulkanen Tamboras utbrott 1815 slungades miljontals ton klor upp i atmosfären. Hur detta påverkade ozonskiktet vet vi inte. Vulkanen sprutade ut 35 miljoner ton svaveldioxid. Klimatet påverkades av stoftmolnen i stora delar av världen. Det snöade i London i augusti. Skördarna slog fel. Svälten härjade.

Sälstammen i Kattegatt, Skagerrak och Nordsjön drabbades sommaren 1988 av ett virus, som dödade tusentals sälar. De flesta forskare har uppfattningen att detta är en händelse som då och då inträffar i naturen och att den sannolikt inte är påverkad av mänskliga miljöförändringar.

Ändå griper nu mänskliga aktiviteter mer djupgående in i naturens skeende än tidigare. Varje år övergår 6 miljoner hektar produktiva torrmarker till steril öken.

11 miljoner hektar skog skövlas varje år, ofta i kampen för överlevnad för världens växande befolkning. Men skogsmarken är till stor del olämplig som jordbruksmark. Skogsavverkningarna kan förorsaka ödeläggande översvämningar i låglandsområden.

Tropiska regnskogar som försvinner minskar också antalet arter. Arterna och deras innehåll av genetiskt material kan spela en växande roll i mänsklighetens tjänst inom jordbruk, medicin och industri.

Ett annat miljöhot ligger i att skogsskövlingen frigör stora mängder koldioxid och bidrar till att öka atmosfärens koldioxidhalt. Den inkommande solstrålningen kommer då i ökad utsträckning att hindras i sin reflektion mot jordytan. En drivhuseffekt uppstår.

En fördubbling av atmosfärens koldioxidinnehåll kan ge en temperaturökning på 1,5-4,5°C. Detta kan medföra nedsmältning av polarisarna och stora översvämningkatastrofer. Jordbruksproduktionen i vissa områden kan hotas av klimatförändringar. Detta scenario kan inträffa inom 100 år.

Luftföroreningarna ger surt nedfall i skogar och sjöar och hotar livet där. Nedfallet har gjort jordar obrukbara.

Förbränningen av fossila bränslen medför också utsläpp av koldioxid i atmosfären.

Jordens skyddande ozonskikt hotas av en sådan nedbrytning att antalet

cancerfall förorsakade av ökad ultraviolett strålning då skulle öka kraftigt och planktonproduktionen i havens ytskikt störas.

Industri och jordbruk släpper ut svårnedbrytbara ämnen som kan komma in i näringskedjan och på sikt innebära ett hot mot människan.

FN-kommissionen för miljö och utveckling, den s k Brundtlandkommissionen, gjorde i rapporten "Vår gemensamma framtid" en ingående analys av världens miljöhot.

Vid kommissionens avslutande möte i Tokyo i februari 1987 antogs en deklaration med principer för politikens inriktning:

1. Ekonomisk tillväxt måste stimuleras för att motverka fattigdomen, som är en viktig källa till miljöförstörelse.
2. Tillväxtens kvalitet måste förändras mot en mer bärkraftig, jämlik, socialt rättvis och säker utveckling. En säker och miljömässigt sund energiförsörjning är en oundgänglig del av denna förändring.
3. Hushållningen med miljöresurser är ett villkor för en bärkraftig utveckling. Förbrukningen av naturresurser per capita måste reduceras.
4. Befolkningstillväxten måste stabiliseras på en nivå som är möjlig att upprätthålla med acceptabla levnadsvillkor på sikt.
5. Den teknologiska utvecklingen måste förändras mot större anpassning till miljön. Den teknologiska kapaciteten i utvecklingsländerna måste förstärkas.
6. Miljömässiga och ekonomiska mål hör samman. Denna kunskap bör starkare prägla beslutsfattandet. Möjligheten att förebygga miljöskador bygger på att ekologiska kunskaper sammanlänkas med andra dimensioner – t.ex. ekonomi, energi, handel och jordbruk.
7. Internationella ekonomiska relationer reformeras. Flödet av varor, kapital och teknologi måste bättre synkroniseras, och anpassas till miljömålen.
8. Internationellt samarbete förstärks. Miljöfrågornas ökade betydelse förstärker de positiva effekterna av internationellt samarbete. Utan samarbete riskerar vi att få känna av kombinationen av resursslöseri och växande fattigdom, med en ekologisk katastrof som följd.

Kommissionens uppfattning att den ekonomiska tillväxten måste stimuleras grundas på erfarenheten att stagnerande samhällen, som vi t ex kan se åtskilliga exempel på i Östeuropa, nonchalerar miljön på ett skrämmande sätt. I u-länderna finns också många exempel på hur fattigdomen skjuter vitala miljömål i bakgrunden när kampen för överlevnad blir det primära.

Även i i-länderna är ekonomisk tillväxt nödvändig för att bl.a. skapa resurser för att införa den nya teknik som skall förbättra tillväxtens kvalitet och ge möjligheter till långtgående hushållning med jordens resurser.

Återanvändning av avfall, satsningar på lågenergihus, övergång till resurssnål teknik och inköp av avancerat avgasrenade, bränslesnåla bilar gynnas i samhällen med god ekonomisk tillväxt. Våra möjligheter att bistå u-länderna i deras utveckling ökar också med god ekonomisk tillväxt.

De största miljöproblemen finns i de länder som valt socialismen som utvecklingsmodell och slagit sönder det traditionella ägande som kunde bilda grunden för en ekonomiskt balanserad utveckling. I dessa länder har

Mot. 1988/89
Jo796

jordbruksproduktionen sjunkit. Det har på många håll lett till svält och umbärande. Etiopien är ett exempel. Moderata samlingspartiet verkar därför bl.a. för en demokratisk utveckling med stark respekt för äganderätten i dessa länder.

Mot. 1988/89
Jo796

Brundtlandkommissionen framhöll att den tekniska utvecklingen måste förändras mot en större anpassning till miljön. Det är ingen tvekan om att tidigare framsteg, som uppnåtts bl.a. genom snabb teknisk utveckling, inneburit allvarliga hot mot vår livsmiljö genom växande förbrukning av naturresurser, förorening av luft och vatten, skogsskador och utsläpp av skadliga ämnen i naturen.

Medvetenheten om dessa hot har på senare tid ökat kraftigt. Som en reaktion mot de misstag på miljöområdet som begåtts vill en del emellertid radikalt förändra produktionssystemen och skapa ett annat samhälle, som inte bygger på avancerad teknik. Det skulle bli ett mycket primitivt samhälle, som negativt skulle påverka miljön. Vi tror inte heller att människor i gemen är beredda att återgå till flydda tiders levnadsförhållanden och standard. I stället för att motarbeta den tekniska utvecklingen bör ny teknik användas i miljövårdens tjänst. Människan har under århundradenas lopp givit naturen djupa sår, men det är sår som både kan och måste läkas.

En avancerad energiframställning medverkar till renare luft. Moderna reningsverk kan ge oss renare vatten. Bilar med tekniskt fullgod reningsutrustning och effektiv rökgasrening vid våra förbränningsanläggningar är förutsättningar för att skogsskadorna skall kunna bekämpas.

Bilen med nollutsläpp, t ex vätgasbilen eller en eldriven bil, är säkert möjlig att på sikt förverkliga i ett samhälle med en positiv inställning till teknisk utveckling.

Tekniska framsteg är nödvändiga för att ge oss en bättre miljö. Det är vi människor som väljer teknikens inriktning. Rent vatten, ren luft och en oförstörd natur bör vara självklara delar i en god mänsklig livsmiljö. Tekniken bör användas för att nå detta mål.

Denna inställning ligger också väl i linje med världskommissionens uppfattning. Kommissionens konstaterande att miljömässiga och ekonomiska mål hör samman visar vikten av att nyttja ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. I vissa fall måste miljöskador förebyggas med andra metoder, t ex genom att sätta gränsvärden för utsläpp.

Kommissionens uppmaning om en förstärkning av det internationella samarbetet är väl underbyggd. Väsentliga miljöframsteg kan endast åstadkommas i ett brett internationellt samarbete. Luft- och vattenföroreningar är gränsöverskridande och samfälliga åtgärder nödvändiga för att åstadkomma förbättringar.

Detta hindrar självfallet inte att vissa länder påtar sig en ledarroll i miljöarbetet. Detta kan underlätta internationella överenskommelser om utsläppsbegränsningar. Sverige bör ta på sig en sådan ledarroll.

Enligt Brundtlandkommissionen är de allvarligaste miljöhoten "växthus-effekten" från förbränning av fossila bränslen och från skogsskövlingen, hotet mot jordens ozonlager, luftföroreningarna och det sura nedfallet samt utsläpp av giftiga ämnen i luft och vatten.

Moderata samlingspartiet delar kommissionens uppfattning i denna fråga.

Vi har sedan lång tid tillbaka prioriterat åtgärder inom dessa områden, vilket fullföljs i denna motion.

Mot. 1988/89

Jo796

2 Principer för miljöpolitiken

Det långsiktiga målet med miljöpolitiken måste självfallet vara att pressa ned miljöskadliga utsläpp till en nivå som ligger under den naturen tål.

Dagens generation har ett självklart ansvar inför kommande generationer. Naturen har vi av tidigare generationer fått att förvalta och utveckla för våra barns räkning.

Varje människa bör bidra till skyddet och vården av naturen genom hänsyn och varsamhet. Naturen skall utnyttjas så att de biologiska systemens produktionsförmåga bibehålls och därigenom den genetiska variationen bevaras.

En god miljöpolitik måste vara byggd på kunskap och på de enskilda människornas ansvar för miljön och för varandra. Detta ansvar stimuleras av ett eget ägande. Detta skapar också respekt för det andra äger.

En grundidé i moderat politik är att betona det personliga ansvaret. Detta får en särskilt tyngd i miljöfrågorna.

Ett folk som äger personligt är ett folk som skyddar och vidareutvecklar de samlade tillgångarna. Vården av naturen, liksom stads- och bostadsmiljön, blir härigenom en uppgift för var och en och för alla. Genom allemansrätten förenas det enskilda ansvaret med allmän tillgänglighet till naturen.

Det kollektiva beslutsfattandet riskerar däremot att successivt urholka det personliga ansvaret.

Miljöfrågorna rymmer inte bara den dynamiska aspekten – att se till att livet kan fortsätta – utan också historiska aspekter. Kultur- och naturlandskapet har förändrats snabbt sedan andra världskrigets slut. De flesta människor upplever förändringarna starkt. Bandet bakåt i tiden försvagas, vilket leder till tilltagande rotlöshet. Vi måste därför i Sverige bevara exempel på vårt tidigare kultur- och naturlandskap.

Ett spritt enskilt markägarande ger ett varierat landskap. Alla markägare har sin egen uppfattning om hur marken skall vårdas och brukas.

Vi har också ett ansvar för att hotade arter ges möjlighet att leva vidare. Livsförutsättningarna för dessa arter måste bibehållas - även om det medför betydande inskränkningar i markanvändningen. Vissa naturtyper hotar att försvinna när människor övergår från en livsstil till en annan. Ett urval naturtyper måste räddas för att kontakten med tidigare generationer skall kunna bevaras.

Marknadsekonomin är överlägsen alla andra system för användning av ett lands samlade tillgångar. Den fria ekonomin har förmåga att anpassa sig till förändrade krav, samtidigt som den enskilda människan har ett stort inflytande. En engagerad miljödebatt, som bygger på ett sakligt underlag, kan på mycket kort tid tvinga fram miljöförbättringar. Det är ingen tillfällighet att miljövården nått längst i de demokratiskt styrda marknads-ekonomierna.

Genom att en miljöpåverkan oftast inte är en kostnad för producenten behövs det emellertid även i en marknadsekonomi regler för de utsläpp som

kan tillåtas. Hittills har vi i Sverige begränsat oss till att fastställa maximala utsläppsmängder eller olika gränsvärden. En nackdel med detta är att intresset för kontinuerliga miljöförbättringar minskar. När kraven har uppfyllts avtar intresset för ytterligare miljöförbättringar.

Nu är det nödvändigt att låta den som förorsakar miljöförstöring också bära kostnaderna för sitt handlande.

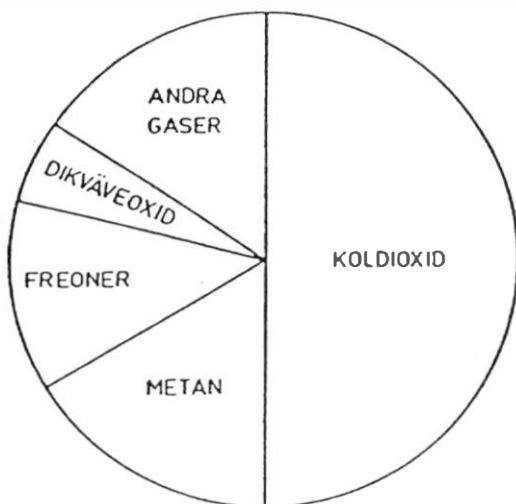
För att kunna kontinuerligt förbättra vår miljö krävs att våra företags konkurrenskraft bevaras. Uppnådda produktivetsökningar kan användas för miljöförbättrande åtgärder och prioriteras högre än andra önskvärda förbättringar i form av t ex arbetstidsförkortning m m. För att stimulera till ytterligare utsläppsminskningar föreslår vi att nuvarande system kompletteras med miljöavgifter och miljöstimulanser.

3 Växthuseffekten

I FN-rapporten "Vår gemensamma framtid" bedöms växthuseffekten som ett avgörande miljöhot mot vår planet.

Växthuseffekten är en beteckning på den förväntade höjning av temperaturen på jorden som praktiskt taget alla klimatforskare är överens om.

Det är utsläpp av gaser från mänskliga aktiviteter, främst koldioxid men även dikväveoxid från förbränning, metan från i huvudsak risodling och avfallsdeponier och freoner (cfc) leder till ökade koncentrationer av dessa gaser i atmosfären. De relativa bidragen till den ökade växthuseffekten från olika gaser visas i nedanstående diagram:

Koldioxidutsläppen är den helt dominerande faktorn för växthuseffekten. Enligt beräkningar medför en fördubbling av koldioxidhalten i atmosfären en temperaturhöjning med 1,5°–4,5°C. En sådan fördubbling förväntas inträffa inom ca 100 år.

Höjningen av temperaturen kommer att få drastiska konsekvenser. Polarisar och glaciärer kommer att minska, vilket leder till en höjd havsnivå.

Låglänta områden kommer att läggas under vatten. Minst lika allvarligt är att havsströmmar och vindförhållanden kan förändras. Det leder till oförutsägbara förändringar av klimatet på jorden. Ökenområden kommer att tillväxa och nederbörden kommer att förändras. Ur skandinavisk synvinkel är kanske det främsta hotet att golfströmmen skulle förändras.

Mot. 1988/89
Jo796

Naturvårdsverkets motsvarighet i USA, EPA, har i en av kongressen begärd rapport givit en beskrivning av konsekvenserna av växthuseffekten i USA. Bl.a. understryks att ökningen av sommartemperaturen kommer att höja efterfrågan på el och fordrar investeringar i kraftverk på 2 000 miljarder kronor. Likaså påpekas att luftförsmittningarna troligen blir allvarligare när ozonkoncentrationen i luften stiger i det varmare klimatet.

- Det är viktigt att göra en motsvarande analys i Sverige för att kunna planera motåtgärder och för att öka benägenheten att begränsa skadeverkningarna av växthuseffekten genom minskade koldioxidutsläpp. Den helt övervägande delen av koldioxidtillskottet i atmosfären kommer från förbränning av fossila bränslen – kol, olja och naturgas.

Tabell 1 Specifika utsläpp av koldioxid från eldning med fossila bränslen.

Naturgas	50 g/MJ bränsle
Olja	80 g/MJ bränsle
Kol, torv	100 g/MJ bränsle

(Källa: Ångpanneföreningen)

Därtill kommer effekterna av att skogsvolymen minskar, främst genom skövlingen av de tropiska regnskogarna.

På initiativ av den konservativa kanadensiska regeringen samlades en konferens i Toronto sommaren 1988 för att behandla växthuseffekten och riskerna för ozonskiktet. 300 politiker och vetenskapsmän från 48 länder deltog. Huvudrekommendationen från konferensen var att ta bort alla freoner snarast och att långsiktigt minska koldioxidutsläppen med över 50%. Till år 2005 bör utsläppen minska med 20%.

Riksdagen antog i juni 1988 ett moderat förslag om att koldioxidutsläppen i Sverige inte skall öka från 1988 års nivå. Beslutet kan ses som ett första steg i den rekommendation FN-kommissionen för miljö och utveckling antagit om "utveckling av en internationellt överenskommen politik för att minska de gaser som är orsaken till problemen".

Genom riksdagens beslut, som socialdemokraterna motsatte sig, har Sverige visat internationell solidaritet och gått före på ett viktigt miljöområde. Det svenska beslutet måste ändå bara ses som ett första steg.

- Målsättningen måste vara att kraftigt minska användningen av alla fossilbränslen som torv, kol, olja och gas.

En noggrann analys av vilka åtgärder som måste vidtagas för att i nuläget bibehålla koldioxidutsläppen oförändrade och i framtiden minska dem bör genomföras.

Beräkningar visar att en minskning av fossilbränsleanvändningen i i-länderna med 50–70% är nödvändig för att komma till rätta med koldioxidproblemet.

Bilismen svarar för utsläpp av ca 20 miljoner ton koldioxid, motsvarande 35% av utsläppen i Sverige. En fortsatt utveckling mot låg bränsleförbrukning är nödvändig för att motverka den sannolika ökningen av trafikvolymen i framtiden. Elbilen erbjuder ytterligare en möjlighet att minska utsläppen. Etanoldrift ger långsiktigt inga koldioxidtillskott, eftersom koldioxiden ingår i ett balanserat kretslopp.

Från 1970 till 1988 har koldioxidutsläppen i vårt land minskat med ca 40% genom att det varit möjligt att minska förbrukningen av fossila bränslen, tack vare ökad elförbrukning. Elproduktionen i Sverige baseras i dag till enbart ca 3% på fossila bränslen. Kärnkraften svarar för nästan halva elproduktionen.

Regeringens politik om att lägga ner två kärnkraftsaggregat i mitten på 1990-talet och avveckla all kärnkraft till 2010 skulle kraftigt öka koldioxidutsläppen. Riksdagens beslut om oförändrade utsläpp kommer inte kunna uppfyllas. Om all svensk kärnkraft ersätts med gaskondenskraft ökar koldioxidutsläppen med 32 miljoner ton eller med ca 50% av nuvarande utsläpp på ca 60 miljoner ton. Används i stället kol ökar koldioxidutsläppen med 60 miljoner ton, en fördubbling av dagens utsläpp.

Redan en avveckling under 1990-talet är allvarig. Om de nedlagda reaktorerna ersätts av gaskondenskraftverk ökar koldioxidutsläppen med ca 5 miljoner ton per år eller med 8%. För att kompensera en sådan ökning skulle t ex biltrafiken behöva minska med ca 25%.

Det hävdas i debatten om kärnkraft att den endast har marginell betydelse när det gäller koldioxidutsläppen. Påståendet är felaktigt och när det gäller Sverige grovt missvisande.

Kärnkraften täcker i dag 5% av världens energibehov. Skulle den svenska avvecklingslinjen vinna efterföljd i världen – om dagens kärnkraftproducerade el hade producerats genom kolförbränning – skulle koldioxidutsläppen öka med ca 2 000 miljoner ton, vilket motsvarar ca 25 gånger Sveriges nuvarande koldioxidutsläpp.

- Kärnkraften i Sverige bör användas så länge höga säkerhets- och miljökrav är uppfyllda för att ge rimliga möjligheter att minska fossilbränsleanvändningen genom övergång till ny teknik, som för närvarande inte är fullt utvecklad.

Ökad användning av kärnkraft minskar koldioxidutsläppen. Vid det ovan nämnda Torontomötet var rekommendationen att 10% av dagens koldioxidutsläpp bör elimineras genom övergång till andra energikällor. I det perspektivet är kärnkraften betydelsefull.

Regnskogarna spelar en avgörande roll i att modulera världens klimat. Genom att frisläppa allt det kol som är lagrat i tropikernas massiva träd ökar förstöringen av regnskogen koldioxidmängden i atmosfären.

Våra dagars skogsskövling grundar sig dels på en ökande befolknings behov av jord för odling och dess behov av energi, dels på i-ländernas efterfrågan på exklusivt virke och biff, som ofta produceras genom att nötkreatursuppfödning sker på områden som tidigare varit bevuxna med skog.

Världsbanken, FN:s biståndsorgan och det fristående miljöinstitutet WRI (World Resources Institute) i Washington har gjort en återbesknogningsplan,

som är kostnadsberäknad till 10 miljarder kronor per år. Detta område borde i alla utvecklingsplaner vara en prioriterad sektor.

20–25 miljoner hektar beräknas behövas för bränsleskogar före sekelskiftet. Endast 10 procent av detta behov beräknas kunna täckas.

Som vanligt är enskilda människor föregångare. En rad enskilda projekt inriktade på trädplantering och återbeskogning har sett dagens ljus.

- Det borde vara en av Sveriges viktigaste uppgifter i världssamfundet att verka för samordnade aktioner för en grönare värld. Vi kan själva föregå med gott exempel genom att i högre grad inrikta vårt bistånd mot detta område. Förslag i den riktningen har tyvärr avslagits av riksdagens socialistiska majoritet. vi föreslår i annan motion substantiella höjningar av biståndsanslaget till Miljövård i u-länder.
- Växthuseffekten är ett globalt problem som bara kan angripas genom att praktiskt taget alla länder förenas i arbetet med att motverka effekten. Sverige bör i FN ta initiativ till att en världsklimatmiljökonferens om bl a växthuseffekten sammankallas. Konferensen bör inriktas på att utveckla en internationellt överenskommen strategi för att minska de gaser som är orsaken till problemen. Den bör vidare diskutera de åtgärder som krävs för att minimera skadeverkningarna av klimatförändringarna och av höjningen av havsytan.

Sverige bör erbjuda sig att vara värd för en sådan konferens. Det förutsätter dock att Sverige uppvisar ett gott föredöme. Riksdagens beslut om tak för koldioxidutsläpp måste respekteras.

4 Skydd för ozonskiktet

Stratosfären innehåller ett ozonlager som skyddar jordytan mot ultraviolett strålning. Människor, djur och växter skulle allvarligt skadas om detta skikt saknas eller kraftigt begränsas.

Redan 1974 uttrycktes oro över att freon kunde skada ozonskiktet. Två omfattande studier av risken för skador, gjorda av WMO (FN:s världsmeteorologiska organisation) 1985 och EPA (naturvårdsverkets motsvarighet i USA) 1987, har givit klara belägg för att freon skadar ozonskiktet.

I Montreal slöts den 16 september 1987 en glädjande överenskommelse om minskning av freonerna. Protokollet, som undertecknades av 24 länder, representerar en gemensam ansträngning att minska riskerna av fortsatt användning av dessa kemikalier. Under hösten 1987 antog FN:s generalförsamling enhälligt en resolution som uppmanar alla medlemsländer att ansluta sig till Montrealprotokollet. Sverige agerade för denna resolution.

Montrealprotokollet föreskriver en sänkning av freonanvändningen med 20% till år 1994 och med 50% till år 1999 räknat från 1986 års nivå. Föreskrivna minskningar av freoner och haloner skall kunna revideras om sammanställningar av vetenskapliga och andra data talar i den riktningen.

I vår partimotion om miljön från januari 1988 uttrycktes uppfattningen att ”Sverige bör visa sin solidaritet med världssamfundet genom att kraftfullt och bestämt visa sin vilja att med råge uppfylla Montrealprotokollets krav” även om detta i praktiken inte är av annat än marginell betydelse. Sveriges förbrukning av freon är ca 5/1000 av världens totala förbrukning.

Riksdagen har därefter enhälligt fattat beslut om att svensk freonanvändning skall upphöra före den 1 januari 1995. Freonförbrukningen i Sverige minskar redan i snabb takt.

Mot. 1988/89
Jo796

I början av år 1988 presenterades nya data om ozonskiktet som visar att hittills använda beräkningsmodeller varit för optimistiska och att hotet mot ozonskiktet är ännu större än beräknat.

- Därför bör Sverige verka för att den granskningskonferens som är planerad att äga rum 1990 tidigareläggs och att Sverige inom denna konferens förespråkar en mer ambitiös målsättning till år 1999 och även försöker fastställa ett årtal för totalavvecklingen av freonanvändningen. Freonernas roll som gaser med "växthuseffekt" förstärker skälen för denna tidigareläggning.

5 Luftföroreningar

Förbränning av fossila bränslen som kol, olja och gas, liksom förbränning av torv, skogsprodukter eller liknande, ger – trots moderna reningsanläggningar – upphov till luftföroreningar. Olika förbränningsmetoder och olika bränsleval kan emellertid påverka utsläppens storlek.

Tabell 2 Utsläpp från olika slags förbränningsanläggningar

Beräknat per 1 TWh elgenereringsförmåga. Utsläpp räknade i ton/år.

Kraftverkstyp	CO ₂	SO ₂	NO ₂
Äldre oljekondens	690 000	1 500	1 800
Äldre kolkondens	880 000	2 400	2 200
Kolpulver	900 000	270	450
Kolförgasning	940 000	50	470
PFBC (kol)	850 000	250	420
Gaskombi	370 000	10	360

Källa: Swedegas m.fl.

Under 1970-talet kom de första rapporterna om föroreningsskador förorsakade av svavelföroreningar. Åtgärder mot svavelutsläppen har sedan dess resulterat i minskade utsläpp. De hittills vidtagna åtgärder är dock otillräckliga.

Ett moderat förslag om minskning av svavelutsläppen med 80% fram till sekelskiftet vann riksdagens bifall 1988. För att stödja denna minskningsplan bör en miljöavgift på utsläppen av svavel införas. Vi har tidigare föreslagit en avgift på tjock eldningsolja som motsvarar 10 000 kronor per ton svavel. Vi förutsätter att den nu sittande utredningen om ekonomiska styrmedel inom miljövärderna presenterar ett förslag som innebär att riksdagen inom en snar framtid kan fatta beslut i bl a denna fråga.

En stor del av svavelnedfallet över Sverige härrör från andra länder. De europeiska konservativa och kristdemokratiska partierna inom EDU (European Democrat Union) har kommit överens om att verka för att minska svaveldioxidutsläppen med 60% fram till sekelskiftet. Sverige bör i internationella förhandlingar ta fasta på detta och verka för en överenskommelse i Europa på minst denna nivå.

De största luftföroreningarna kommer från de kommunistiska länderna,

där miljöfrågorna länge ignorerats av de styrande. Östtysklands modernaste brunkolskraftverk i Jämschwalde saknar t ex de mest elementära reningsanordningar för svavel och kväve. Utsläppen av svaveldioxid beräknas till ca 250 000 ton per år, vilket är mer än Sveriges totala utsläpp. Verket beräknas dessutom släppa ut lika mycket kväveoxider som all svensk vägtrafik.

Nedfallet av kväveoxider ger upphov till svåra störningar och skador på mark, vatten och växter. Utsläppen av kväveoxider kommer dels från kraft- och värmeverk och industriella processer, dels från trafiken. Modern rökgasrening kan nedbringa utsläppen betydligt, men det är likväl viktigt att undvika ökad användning av bränslen.

– Regeringen bör därför snarast föreslå hur kväveutsläppen skall kunna minska till en nivå som naturen tål.

I avsnittet nedan om transportsystemet behandlas åtgärder mot kväveföroreningar från transportsektorn.

Användning av fossila bränslen ger inte bara luftföroreningar. Alla fasta bränslen bildar stora mängder slagg, sot och aska vid förbränning. Dessa restprodukter är ofta miljöfarliga och måste behandlas med försiktighet. Ett kolkraftverk av samma storlek som en vanlig kärnkraftsreaktor skulle under en femtonårsperiod ge upphov till aska, sot och slagg som skulle täcka en yta motsvarande Gamla Stan i Stockholm till sjutton meters höjd.

Även förbränning av torv ger upphov till besvärliga miljöproblem. I torven har en del tungmetaller upplagrats. Torven ger också upphov till slagg och aska. Ännu mera allvarligt är emellertid såren i naturen efter torvbrytning. Torven kan likställas med fossila bränslen. Genom bränntorvutvinning ödeläggs ofta värdefulla mossar. Regeringens politik, som inneburit att över 1 000 miljoner kronor har använts för att stimulera ökad torvanvändning, är från miljösynvinkel illa genomtänkt.

6 Ett miljövänligt transportsystem

Inom samtliga samhällsområden måste värnandet om miljön prioriteras. Detta gäller inte minst inom kommunikationsområdet. Ett väl fungerande transportsystem är mycket viktigt för samhällets funktion och utveckling. Detta går väl att kombinera med en framsynt miljöpolitik.

6.1 Personbilar

I Sverige, som är ett relativt glesbefolkat land, är fungerande, individuella transporter en förutsättning för att samhället skall fungera. Bilen utgör ryggraden i det svenska transportsystemet. Åtta resor av tio sker med bil. Med tanke på bilismens stora betydelse och omfattning behövs miljövänlig teknik på detta område.

Moderata samlingspartiet har i riksdagen varit pådrivande för en snabb frivillig övergång till avgasrenade bilar, genom stimulanser i form av skatterabatter vid bilinköp eller på fordonsskatten. Våra moderata förslag vann våren 1985 riksdagens bifall mot socialdemokraternas röster.

Luftföroreningarna från bilar kommer i mitten av 1990-talet att ha minskat kraftigt. Tack vare den av Moderata samlingspartiet initierade frivilliga,

skattestimulerade avgasreningen fanns, redan innan kraven på katalytisk rening av nya bilar trädde i kraft vid årsskiftet 1988/89, närmare 350 000 katalysatorbilar i Sverige, vilket motsvarade 10% av bilparken. Dessa bilar svarar för upp emot 15 procent av trafiken, eftersom nya bilar körs mer än gamla.

För ha framgång i miljöarbetet krävs framför allt att det personliga engagemanget uppmuntras och belönas. Endast om vi alla som individer känner ansvar för miljövärden kan statsmakternas åtgärder ge resultat.

Den investering i miljöförbättrande teknik som Sveriges bilister kommer att göra till sekelskiftet kommer att belöpa sig till mer än 20 miljarder kronor. Det är den största enskilda ekonomiska satsningen på bättre miljö som någon grupp i Sverige gjort.

Ett förslag som förts fram i syfte att minska trafikens luftföroreningar är att sänka hastighetsgränserna. Åtgärden skulle dock ge en mycket marginell miljöeffekt. På uppdrag av kommunikationsdepartementet har statens väg- och trafikinstitut (VTI) studerat vilka åtgärder som är tänkbara för att reducera kväveoxidutsläppen (NO_x). Denna studie visar att en sådan åtgärd endast skulle ge en utsläppsminskning med 1%.

Mot. 1988/89
Jo796

Tabell 3 Möjliga sätt att minska kvävedioxid

	NO_x -utsläpp (%)
Tillståndsbild år 1980	100
Reduktioner år 1995 (jämfört med 1980) om åtgärden vidtas	
<i>Fordonstekniska åtgärder</i>	
- skärpta emissionskrav för personbilar fr.o.m. 1989	- 17
- minskat luftmotstånd	- 3
- emissionsbegränsning för tunga dieselfordon fr.o.m. 1995 (NO_x -40 %)	- 1
- emissionsbegränsning för tunga dieselfordon fr.o.m. 1992 (NO_x -40 %)	- 8
- ytterligare emissionsbegränsning för bensindrivna bilar fr.o.m. 1992	- 3
- införande av 5-växel samt minskat rullmotstånd	- 4
- lägre tjänstevikt	- 2
<i>Förrärelaterade åtgärder</i>	
- måttlig anpassning till gällande hastighetsgränser	- 1
- kraftigare anpassning till gällande hastighetsgränser	- 3
- mjukare körning	- 2
<i>Trafikregleringsåtgärder</i>	
- sänkning av hastighetsgränser	- 1
<i>Förändringar i trafik- och transportmönstret</i>	
- förbättrad transportplanering, dvs. 10 % högre lastfaktor för tunga lastbilar	- 3
- överflyttning av gods från lastbil till järnväg (kombitrafik 7,5 M ton)	- 2
- överflyttning av persontrafik mellan olika färdmedel	0
- utebliven trafiktillväxt	- 12

(Procenttalen kan inte summeras till sammanlagda reduktioner för kombinationer av åtgärder; källa VTI).

VTI:s undersökning visar att den ojämförligt största utsläppsminskningen är relaterad till införandet av katalytisk avgasrening.

Mot. 1988/89
Jo796

Nyligen gjorda mätningar av utsläpp från katalysatorförsedda bilar, genomförd av Svensk Bilprovning AB, antyder att minskningarna kommer att bli ännu större. Resultaten visar att utsläppen är mycket lägre än vad lagen tillåter, för kväveoxider enbart hälften så stora.

- Åtgärder inom den befintliga bilparken måste uppmuntras. Även på detta område har regeringen nu accepterat ett moderat krav. Ett stimulansbidrag på 1 000:- föreslås utgå till åtgärder som minskar utsläppen på icke avgasrenade bilar med 40 %. Detaljföreskrifterna bör dock, enligt vår mening, inte vara bundna till en viss teknik utan till utsläppsminskningen.

Nästa steg för att minska utsläppen inom trafiken är att uppmuntra en snabbare förnyelse av bilparken. Nyregistreringen av bilar i Sverige är, trots de senaste årens ökning, måttlig i jämförelse med övriga OECD-länder. Det är bl a de senaste årens ständiga skattehöjningar inom bilområdet som medfört detta.

6.2 Landsvägstransporternas miljöpåverkan

Oberoende av valet av transportmedel bör huvudmålsättningen vara att transporterna skall vara så effektiva som möjligt. Detta ger positiva resultat för miljövården. Järnvägs-, flyg- och vägtransporter skall komplettera varandra så att de utnyttjas på bästa sätt.

Landsvägstransporterna står för en betydande del av luftföroreningarna. Dieselutsläppen måste nedbringas. Riksdagen har med vårt stöd infört de sk USA-kraven på lätta lastbilar, bussar och tunga fordon.

- Det är utomordentligt angeläget att utsläppsminskningar stimuleras för tunga lastbilar och bussar, som svarar för en betydande del av kväveoxidutsläppen. Den av riksdagen fastställda planen innebär att ekonomiska stimulanser skall sättas in fr o m 1992 års modeller, alltså två år före de obligatoriska kraven fr o m 1994 års modeller. Dessa stimulanser bör, enligt vår mening, kunna tidigareläggas ett år.

Den tekniska utvecklingen kommer att kunna minska utsläppen ytterligare. Beräkningar från Scania visar att bränsleförbrukningen kan minskas med upp till 30% under en tioårsperiod. Detta förutsätter dock delvis att trafikplaneringen från det allmännas sida förbättras med hjälp av en rimlig trafikreglering, förbifartsleder och liknande.

Med en fortsatt övergång till en miljövänlig vägtrafik kan, enligt beräkningar utförda av statens väg- och trafikinstitut, utsläppen minskas till år 2000 så att kväveoxidutsläppen då uppgår till 66 000 ton mot 160 000 år 1980 – en minskning med 60%. Kolväteutsläppen skulle minska från 210 000 ton år 1980 till 55 000 ton år 2000 – en minskning med 75%. Koloxidutsläppen skulle minska under samma period från 1,4 miljoner ton till 330 000 ton, eller med 75%. Om så sker har ett stort steg tagits mot en miljövänlig vägtrafik.

Det finns också uppmuntrande exempel från andra delar av världen. Luften i storstäder som plågat svårt av luftföroreningar som Tokyo och Los Angeles har t ex blivit avsevärt bättre.

6.3 Internationellt arbete

Mot. 1988/89
Jo796

Viktiga beslut och stora miljöåtgärder inom biltrafikområdet har gjorts och görs även på andra håll. Den borgerliga regeringen i Västtyskland var tidigt starkt pådrivande inom EG. Redan i juli 1985 infördes i Västtyskland skatterabatter på avgasrenade bilar. Danmark har fattat beslut om obligatorisk avgasrening och EG-parlamentet har nu även röstat för strängare krav på avgasrening för samtliga mindre bilar.

Luftmiljöproblemen är internationella och känner inga gränser. Därför är våra relationer till EG när det gäller trafik- och miljöpolitik av stor betydelse.

6.4 Kollektivtrafik i storstäder

Kollektivtrafiken i större tätorter medför miljöproblem, framför allt när det gäller dieseldrivna bussar. Att flytta över biltrafik till dieselbussar kan ge en direkt negativ miljöeffekt, om man jämför med katalytiskt avgasrenade bilar.

Det sker ett omfattande utvecklingsarbete – ofta på moderat initiativ – med mer miljövänlig teknik för busstrafik i bl a Göteborg, Stockholm, Uppsala och Härnösand. Bl a prövas bussar för vätgas- och naturgasdrift.

I främst Stockholm finns omfattande planer på att utöka den spårbundna eldrivna kollektivtrafiken, bl a genom en järnvägsförbindelse till Arlanda.

7 Vattenmiljön

Det ansågs länge fullt acceptabelt att föra miljöfarligt avfall till vatten, som enligt många hade en självrenande förmåga. Särskilt världshaven betraktades som okänsliga för olika typer av föroreningar.

Kunskapen har ökat och vi vet nu att hoten mot livet i vattnet är många: i försurade sjöar dör växter och fiskar, PCB och DDT skadar sälarna i Östersjön, oljeutsläpp ger långvariga effekter på fågelliv och livet i haven.

7.1 DDT och PCB

Östersjöns sälbestånd har minskat kraftigt. Ett tioårigt inventeringsarbete på riksmuseet avslöjar att bara omkring 1 000 gråsälar finns kvar i Östersjön mot kanske hundratusentals vid sekelskiftet. De resterande sälarna är till stor del skadade. Av nära 100 undersökta sälar var bara två unga djur friska. På resten upptäcktes hudskador, kloförändringar, tarmsår och förträngningar av livmodern, som förhindrar fortplantning, samt livmodertumörer.

Forskarna misstänker i första hand PCB som orsak till dessa skador. PCB är ju en industrikemikalie som i nära 60 år har använts i bl a transformatorer och som mjukgörare i plaster.

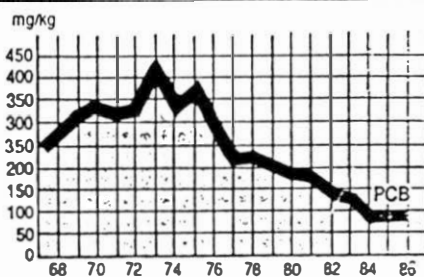
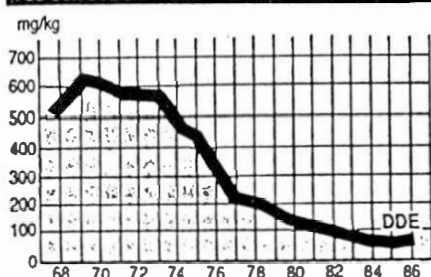
PCB är ett klorerat kolväte. Det är fettlösligt och lagras därför upp i djurens kroppar. Ju högre upp i näringskedjorna en djurart befinner sig, ju högre blir oftast koncentrationen. Det drabbar rovfåglar och sälar.

– Totalt förbud mot användande av PCB i nya anläggningar råder i Sverige sedan 1978. Avvecklingen av PCB i äldre elmateriel bör följa den av

naturvårdsverket rekommenderade planen och vara avslutad 1995. Mot. 1988/89
Riksdagen bör besluta i enlighet med naturvårdsverkets förslag. Jo796

- PCB-förekomsten i bottensediment bör kartläggas och saneringsåtgärder planeras om PCB-läcketaget till vatten utgör en miljöfara. Detta bör prioriteras inom ramen för anslaget "Åtgärder mot miljöskador".
- I Sverige har DDT varit förbjudet att använda sedan 1969. Trots detta har förekomsten av DDT och PCB i Östersjön ökat de senaste åren efter en kraftig nedgång från 1970-talets början.

PCB OCH DDE ÖKAR IGEN

Medelhalt DDE (en nedbrytningsprodukt av DDT) och PCB i sillgrissleägg från Stora Karlsö. De senaste årens mätningar visar att halterna i vissa av Östersjöns organismer, efter många års nedgång, åter börjat stiga. Halterna anges i mg/kg extraherbart fett. Källa: SNV.

Staterna runt Östersjön är av Helsingforskonventionen förpliktade att förhindra utsläpp av DDT och PCB. Trots detta utfördes en massiv bekämpning av skadeinsekter i skog med DDT i Östtyskland 1983. Detta kan förklara DDT-ökningen.

- Sverige bör initiera förhandlingar för att få bindande garantier för att denna typ av brott mot ingångna avtal inte upprepas.

Toxafen är ett ämne som återfinns i bl a Östersjövatten. Det är ett bekämpningsmedel som används i Östeuropa och USA. Det är inte tillåtet i Sverige. Giftigheten ligger på samma nivå som DDT och PCB. Toxafen anrikas dock ej i näringskedjan på samma sätt som andra klorerade miljögifter.

- Sverige bör i internationella förhandlingar verka för att få bort toxafen.

7.2 Klorföreningar

Massaindustrin släpper ut stora mängder stabilt klorerat organiskt material till havet. Detta mäts ofta i TOCI, som är en samlingsparameter som inrymmer både miljömässigt oskyldiga (lättnedbrytbara, ej bioackumulerbara, ej toxiska) substanser och substanser med miljömässigt negativa egenskaper. De senare klorföreningarna bidrar bl a till att skapa dioxin – ämnen som är mycket giftiga.

Dessa utsläpp kommer kraftigt att minska när riksdagens beslut om hårda koncessionskrav genomförs. Därmed minskar den tillåtna mängden klorerad organisk substans (TOCI) per ton producerad massa successivt till nivån 1–1,5 kg per ton. Det är ca 20% av utsläppsnivån 1975. När utsläppen minskar till den nivån hävdar massaindustrin att andelen högklorerat, svårnedbrytbart material minskar till låga nivåer.

Denna utveckling accentueras av de åtgärder som samtidigt införs för att eliminera bildning av klorerade dioxiner vid blekning. En stark satsning på teknikutveckling för att nå ner till nollutsläpp pågår också inom svensk massaindustri.

– Målet måste vara ännu lägre utsläpp av klorföreningar.

Undersökningar av förekomsten av organiska klorföreningar i naturen försvåras av att naturen själv producerar ett hundratal sådana ämnen. Troligen svarar den naturliga produktionen för merparten av organiskt bunden klor i naturen.

Det bör vara ett viktigt mål för forskningen att kartlägga vilka klorföreningar som utgör hot mot vår miljö och vilka som inte gör det. Detta är av vitalt intresse för att kunna styra miljöarbetet i bl a svensk massaindustri.

Syrebrist och bottendöd kan lokalt förklaras av massaindustrins utsläpp av syreförbrukande substanser. Dessa utsläpp har minskat mycket kraftigt under 1970- och 80-talen. Den syrebrist som fortfarande registreras talar dock för att ytterligare begränsningar av utsläppen kan vara nödvändiga.

7.3 Fosfor och kväve

Ett miljöproblem som uppmärksammades på 1960-talet var igenväxning av sjöar och vattendrag som en följd av utsläpp av framför allt fosfor från industrier och samhällen. En kraftig utbyggnad av reningsverk åstadkom stora förbättringar. Vattnet i Mälaren mitt i Stockholm blev t ex åter fiskrikt och badbart.

Nu står föroreningar längs kusterna i centrum för uppmärksamheten. Kustområden och förhållandevis grunda havsområden som Kattegatt och Östersjön har på senare tid i vissa områden drabbats av massutveckling av alger och därav följande syrebrist och fiskdöd. Syrebrist och fiskdöd har emellertid registrerats förr, långt före dagens intensiva jordbruk och biltrafik.

Många skäl talar dock för att stora utsläpp av fosfor och kväve ökar risken för syrebrist och fiskdöd i vissa områden. Näringstillförseln har samtidigt ökat den totala fisktillgången. Det är en viktig forskningsuppgift att ta reda på vid vilka nivåer utsläppen av dessa näringsämnen övergår från att ha en positiv verkan till en negativ. Starka skäl talar dock för att vi redan nu måste minska utsläppen av näringsämnen till haven.

En god början har tagits genom beslutet om avgasrening, som kommer att kraftigt minska kväveutsläppen från personbilar. Moderata samlingspartiet har i riksdagen föreslagit att reningsverken efter hand bör utformas med fungerande kvävereduktion. Riksdagen har tagit beslut om detta.

Mycket av intresset kring kväveutsläppen har koncentrerats på jordbrukets roll. Dessa frågor behandlas närmare i nästa kapitel.

Andra länder i vår omgivning har inte samma ambitioner. Hur ansvaret för närsaltutsläppen i Östersjön fördelar sig är känt genom undersökningar som Askölaboratoriet utfört.

Tabell 4 Askö-data

Mot. 1988/89
Jo796

	Totalfosfor	Totalkväve
Sverige	5 200	78 000
Finland	3 300	51 000
Sovjet	8 500	150 000
Polen	43 000	390 000
Östtyskland	1 700	5 400
Västtyskland	3 000	22 000
Danmark	6 700	49 400
Summa	71 400	745 000
Atmosfär nedfall ca	6 200	320 000
Summa	77 600	1 065 400

Nedfallet från atmosfären sker till största delen i form av nitrat och ammonium. Genom att dessa kväveformer är direkt tillgängliga för växtproduktionen får det atmosfäriska nedfallet extra stor betydelse.

De politiker som ger sken av att svenska åtgärder kommer att lösa de problem som sammanhänger med tillförseln av näringsämnen till våra hav är inte sanningsenliga.

Sverige svarar för ca 10% av kväveutsläppen och 7% av fosforutsläppen. Öststaterna svarar för 75% av såväl kväve- som fosforutsläppen.

Öststaternas utsläpp av närsalter är mycket stora. För miljön i bl a Östersjön är det av avgörande betydelse att Öststaterna tar sitt ansvar. Kvävetillförseln till Östersjön har stor betydelse även för tillståndet i Västerhavet. Tillförsel genom Östersjöinloppen är den största enskilda källan i Kattegatt.

De nordiska miljöministrarna har kommit överens om att Nordiska investeringsbanken skall kunna ge fördelaktiga lån till tekniköverföring på miljöområdet. Det är ett bra initiativ. Reningen av den polska floden Wisla är ett stort internationellt projekt som nu startas.

- Sverige skulle kunna erbjuda sig att inom detta projekt bekosta en försöksverksamhet för att ta reda på kväveläckaget från det polska jordbruket under olika förhållanden. Ett utökat besöksutbyte med Polen på miljöområdet skulle också tjäna ett gott syfte.

7.4 Giftiga ämnen

Användningen av miljöfarliga kemikalier kan leda till oacceptabla utsläpp till våra vatten.

Vi har i tidigare års motioner pekat på utsläpp av giftiga och svårnedbrytbara ämnen till de kommunala reningsverken och ställt krav på rening av avloppsvattnet från sådana ämnen innan det når reningsverket. Riksdagen har nu fattat beslut i enlighet med detta krav.

Ämnena paradiklorbensen som används som doftmedel, nonylfenol som används som tvättmedel och trikloretan som är ett avfettningsmedel, är alla exempel på svårnedbrytbara substanser, som är giftiga för organismer i naturen och dessutom cancerframkallande. Eftersom dessa substanser används på ett stort antal ställen, bl a i hemmen är det inte möjligt att ställa

krav på rening vid källan. Nu passerar de reningsverken och ger skador på vattendrag innan de når havsmiljön.

- Dessa svårnedbrytbara kemikalier bör inte användas på ett sådant sätt att utläckage till naturen sker. Miljövänliga alternativ finns.

Många av våra insjöar är dricksvattenreservoarer för betydande områden. Rapporter om dioxinförekomst i Vättern, som förser ett stort område med dricksvatten, är oroande.

- Regeringen bör därför uppdra åt naturvårdsverket att utarbeta en aktionsplan mot föroreningarna i Sveriges sjöar och vattendrag. Därvid måste åtgärder för att förhindra spridning av svårnedbrytbara kemiska substanser genom avloppsvatten beaktas. Miljötillståndet i dem kan vi i Sverige till största delen själva påverka.

I internationella förhandlingar om havsmiljön kan en genomförd plan enligt dessa intentioner tjäna som stöd för motsvarande krav i andra länder.

7.5 Forskning

I naturvårdsverkets "aktionsplan mot havsföroreningar" konstateras att det kunskapsunderlag som rapporten bygger på är mycket omfattande. Trots detta finns stora brister och osäkerheter inom olika områden. Detta talar för en förstärkning av den marina forskningen. Extra anslag till denna behandlades av riksdagen under hösten 1988.

- Det är nödvändighet att förbättra de fasta resurserna för havsforskning i form av byggnader och utrustning på forskningsstationerna på Kristineberg och Askö. Till detta ändamål bör 20 miljoner kronor anslås.

8 Jordbruket och miljön

För att upprätthålla en globalt tryggad livsmedelsförsörjning är det av vital betydelse att långsiktigt kunna bibehålla markens produktionsförmåga. Det finns stora områden i världen, både i industriländer och utvecklingsländer där miljöhoten mot jordbruksmarken är påtagliga.

I Sverige liksom i de flesta delar av den industrialiserade världen har en ökning av jordbruksproduktion kunnat ske trots en mindre odlad areal per capita. Detta har varit möjligt genom en ökad produktivitet som åstadkommits genom att nya utsäden givit god avkastning, genom användning av ökande mängder handelsgödsel och genom användning av mera växtskyddsmedel samt genom en ökning av den konstbevattnade arealen.

De stora jordbrukssubventionerna i i-länderna ökar risken för miljökonsekvenser. En utarmning av odlingslandskapet kan inträffa när även marginella jordar tas i bruk eller när odlingen koncentreras till vissa grödor. Kväveläckage till grundvatten och sjöar kan följa i intensivodlingens spår.

8.1 Kväve

Från åkerareal läcker kväve. I medeltal beräknas läckaget till ca 20 kg per hektar. Från skogen är motsvarande läckage ca 2 kg per hektar.

Variationerna i läckage från åkermark är stora beroende på en mängd

Mot. 1988/89
Jo796

faktorer. Lätta jordar läcker mer än lerjordar. Tidig höstspridning av stallgödsel på åker som ej höstsås ger större läckage än spridning nära vårsådd. Grödan tar upp näring effektivt under växtperioden. Läckaget av handelsgödsel, som sprids under växtsäsongen, är därför lågt.

Åtgärder inom jordbruket kan således minska problemen. Förbättrad gödselhantering så att en så stor del av spridningen sker när en gröda kan ta upp näringen är en metod. På detta område har vi moderater varit pådrivande.

- Eftersom kväveläckaget är beroende av en rad yttre omständigheter är den nuvarande konstgödselavgiften olämplig. För att miljöavgift skall vara motiverad skall den motverka miljöfarlig verksamhet. Spridning av konstgödsel kan i en del fall ge upphov till miljöproblem, men i andra fall är användningen oskadlig.

Sveriges förbrukning av kvävegödselmedel ligger något under världens medelnivå och kraftigt under medeltalet för såväl Västeuropa som Östeuropa. Sveriges bönder använder hälften så mycket kvävegödsel per hektar som i Danmark och Västtyskland och en sjättedel så mycket som Holland.

Inte ens om allt jordbruk på arealer som avvattnas till Östersjön skulle läggas ner och ersättas med skogsplanteringar skulle kväveutsläppen i Östersjön efter en tioårsperiod minska med mer än ungefär 2%.

- Kunskapen om hur läckage av växtnäring sker är fortfarande bristfällig. En satsning på fortsatt kunskapsuppyggnad är nödvändig. Den bör kunna ge underlag för rekommendationer om gödselmängder, spridningstidpunkt, läckagerisker etc.

Spridningen av slam från reningsverk på åkermark har diskuterats intensivt under senare tid. Slam från tätorter med obetydlig industri är i allmänhet ett mycket gott gödselmedel, medan slam från tätorter med stor industriverksamhet kan innehålla betydande mängder skadliga ämnen.

Spannmålsens innehåll av tungmetallen kadmium ökar. Eftersom kadmium är skadligt måste motåtgärder vidtas. Det kan ske genom att kadmiumhalten i gödselmedel och slam minskar. Det är också viktigt att det luftburna kadmiumet från förbränning hålls på en mycket låg nivå.

- Regeringen bör snarast fastställa låga gränsvärden för skadliga ämnen i slam som används på åkermark. Kommunerna skall därefter garantera att dessa värden inte överskrids.

8.2 Kemiska bekämpningsmedel

Användningen av kemikalier för att bekämpa insekter, ogräs och svampar har ökat avkastningen, men en för stor användning hotar människors hälsa och naturens artrikedom. I många i-länder kan en överdriven kemikalieanvändning öka risken för kemikalierester i livsmedel, i vatten och i luft. I andra delar av världen kan en ökad användning av växtskyddsmedel vara till nytta för att trygga livsmedelsförsörjningen.

Utvecklingen av de kemiska bekämpningsmedlen går mot allt mindre giftiga och allt mer selektiva medel. Samma effekt som tidigare erhöles med stora doser kan i dag uppnås med väsentligt lägre doser, bl a tack vare

förbättrad sprututrustning och sprutteknik. En halvering av bekämpningsmedelsanvändningen är möjlig att uppnå vad gäller använd preparatmängd. Väl avvägda bekämpningsåtgärder är till nytta för både konsumenten och producenten.

Användningen av växtskyddsmedel kan minska ännu mer tack vare framgångsrik forskning, som nu utvecklat lågdospreparat, där endast en tusendel av tidigare mängd ger fullgod verkan. Trots detta är dessa långt mindre giftiga än tidigare använda preparat, räknat per mängd substans.

Diskussionen om gifter har ibland dålig förankring i kunskaper om naturen. Små mängder av ämnen som klassificeras som giftiga eller skadliga förekommer naturligt. Nedanstående analys av hallon visar detta.

Mot. 1988/89
Jo796

Tabell 5 Analys av naturliga substanser i hallon:

<i>Alkoholer</i>	<i>Klassificering</i>
Metanol	Giftig
Etylalkohol	Hälsoskadlig
Sek butylalkohol	Hälsoskadlig
Isobutylalkohol	Hälsoskadlig
Bensylalkohol	Hälsoskadlig
Isoamylalkohol	Hälsoskadlig
<i>Aldehyder, ketoner</i>	
Acetaldehyd	Hälsoskadlig
Aceton	Hälsoskadlig
Akrolein	Giftig
Isobutyraldehyd	Hälsoskadlig
Bensaldehyd	Hälsoskadlig
Furaldehyd	Giftig
m.fl.	
<i>Syror</i>	
Myrsyra	Frätande
Ättiksyra	Frätande
Ftalsyra	Hälsoskadlig
Bensoesyra	Hälsoskadlig
m.fl.	

Kroppen kan ta hand om dessa ämnen, bryta ned dem och utsöndra dem utan att människan skadas.

Vissa växter innehåller naturliga "gifter". Potatis innehåller ofta små mängder solanin, rabarber oxalsyra, äpplen shikimisyra, tomat serotonin, stenmurkla metylformylhydrazin etc.

Växtskyddsmedel har även positiva effekter för konsumenten. Bekämpningsmedel minskar risken för svampangrepp och mögelbildning i spannmål. Mögelgifter är enligt cancerkommittén en större risk än rests substanser av växtskyddsmedel.

Problemen med bekämpningsmedel skall dock inte undervärderas. Eftersom kunskapen om dessa ämnens egenskaper ännu är ofullständiga är det viktigt att finna metoder för att minska användningen. Möjligheten att genom växtförädling få fram nya sorter med stor motståndskraft bör till fullo beaktas. Härigenom skulle behovet av växtskyddsmedel kunna minskas.

Det har på senare tid framkommit undersökningsresultat som visar att små mängder växtskyddsmedel läckt ut till våra vattendrag.

- Förorening av dricksvatten är inte acceptabelt. Det är angeläget att klargöra hur läckagen av växtskyddsmedel sker och vilka preparat som kan spåras. Därefter bör åtgärder för att eliminera problemet vidtas.
- Mot. 1988/89
Jo796

En oförsiktig användning av växtskyddsmedel i vår närmiljö och våra trädgårdar innebär risker. Genom ett ökat personligt ansvarstagande och ökade kunskaper kan riskernas minskas.

9 Naturvård

9.1 Mark

Vår natur och vårt landskap är resultatet av generationers mänskliga påverkan. Även i framtiden måste människan få påverka naturen. Vissa landskapstyper och naturområden av stort värde kommer dock att försvinna om inte restriktioner för markanvändningen införs. Även specifikt hotade växt- och djurarter måste kunna skyddas genom restriktioner för markanvändningen. När restriktioner är befogade skall staten ersätta markägarna för eventuella förluster som kan uppstå på grund av inskränkningarna.

Svensk naturvård är starkt centraliserad och skötselansvaret ligger praktiskt taget uteslutande på stat och kommun. Den blir härigenom starkt institutionaliserad och skiljer sig från naturvården i många andra länder.

Alternativa naturvårdsformer har i Sverige aldrig fått någon chans. Detta har blivit en konsekvens av socialdemokratisk politik.

- Moderata samlingspartiet verkar för att mångfalden främjas och det personliga ansvaret och engagemanget på detta område fördjupas.

9.2 Nationalparker

Nationalparker skall omfatta områden där naturen i huvudsak får utvecklas fritt. Marken bör ägas av staten. Naturen i nationalparker skall normalt inte behöva någon skötsel. Nationalparker skall i princip inte ha några driftkostnader utom för övervakning. I ett par sydsvenska nationalparker ingår även kulturparker av olika typ, som kräver särskild vård.

Skyddet skall enligt vår mening vara mycket starkt. Svenska nationalparker bör kunna tjäna som internationella referensområden. Ingrepp bör få ske endast efter lagstiftning i särskilda fall.

- I de nordliga nationalparkerna, Stora Sjöfallet och Abisko, har vid flera tillfällen olika ingrepp gjorts, bl a vägbyggen och vattenkraftsutbyggnad. De exploaterade områdena urholkar respekten för nationalparksbegreppet och dessa delar av parkerna bör överföras till naturreservat.
- Riksdagen har enhälligt uttalat att snara åtgärder för att bevara det unika Sjaunjaområdet borde vidtas. Området omfattar marker med mängder av sjöar, myrar och urskogsspartier och är känt för sitt utomordentligt rika fågelliv. Området bör i sin helhet bli nationalpark.

9.3 Naturreservat m. m.

Naturområden kan i dag avsättas som naturreservat av flera olika skäl, bl a för att det är naturskönt eller värdefullt för friluftslivet. Innebörden av

naturreservatsbildning är att markägaren åläggs restriktioner för markanvändningen.

Mot. 1988/89
Jo796

- Naturreservat skall enligt vår mening vara ett skydd för att bevara särskilda naturtyper, t ex biotoper för hotade arter eller geologiska formationer. I naturreservat skall till skillnad från nationalparker en viss mänsklig påverkan tillåtas för att bevara olika typer av kulturlandskap och miljöer som ängar, alvarmarker, hagar och slåttermysar.
- Naturreservat kan ägas av enskilda, företag, kommuner eller staten. För icke offentliga markägare skall gälla att restriktionerna berättigar till ersättning om de försvårar pågående markanvändning.
- Många nu hotade djur och växter förekommer i kulturlandskapade marker. Det är angeläget att deras särskilda krav på miljö blir klarlagda och att skötseln av naturreservaten utförs rätt. Annars förfelas syftet med reservatet.
- Markägare bör i ökad utsträckning mot ersättning få ett tillsynsansvar för naturreservaten. Härigenom uppnås en personlig ansvarskänsla och kostnaden för tillsynen kan minskas. Ofta har dessa personer en god kunskap om hur marken skall skötas. Det personliga engagemanget, intresset och initiativen skulle kunna tillföra naturvården stora värden och motverka dess institutionalisering.
- Skötseln av reservat skall även kunna läggas ut på specialiserade entreprenadföretag. Denna modell kan även användas för vård av annan naturvårdsmark.
- Många av dagens naturreservat är inte av den typ vi avser med begreppet naturreservat. Dessa bör få annan status, annat skydd eller försälgas.
- Vid avsättningen av naturreservat skall också en vårdplan och driftkostnadsplan upprättas. Detta är värdefullt ur naturvårdssynvinkel. Dessutom erhålles en klar uppfattning om kostnaderna. Avsättningen av nya reservat får inte leda till att skötseln av de redan existerande försämrats.
- De intrågs- och marklösenersättningar som utbetalas till enskilda markägare bör kunna spridas i tiden efter en upprättad plan. Den skattebelastning, som uppkommer vid ett enda betalningstillfälle, bidrar till ointresse för denna bevarandeform. Andra lösningar bör också prövas genom t ex markbyten, varvid statligt ägd mark skall kunna erbjudas den enskilde som ersättning.

9.4 Friluftsliv

Moderata samlingspartiet anser att naturreservat skall vara reservat för naturen. Regeringens alltför fria tolkning av begreppet skapar osäkerhet om vad naturreservaten är ämnade till.

- Begreppet naturskydd bör därför renodlas. Områden skall inte avsättas som naturreservat av friluftslivs- eller rekreationsskäl. Naturreservaten skall vara tillgängliga för allmänheten endast i sådan utsträckning att reservatets skyddssyfte inte motverkas.
- Naturvårdsverkets bidrag till olika friluftsanläggningar bör på sikt avvecklas och ansvaret överföras till föreningar, enskilda eller kommuner. På så vis frigörs resurser för naturvårdsverkets mera naturliga

arbetsuppgifter. Enligt vår uppfattning bör mark för friluftssändamål i största möjliga utsträckning bibehållas i enskild ägo och tillgängligheten för allmänheten garanteras genom långtidsavtal.

Mot. 1988/89

Jo796

9.5 Skydd av arter och genetisk variation

Antalet hotade svenska djur och växtarter ökar. Orsakerna är flera, men den vanligaste är förändrad markanvändning. Främst förefaller det som igenväxningen av ängar, strandängar och hagar utgör ett hot.

- Fauna- och floravården är en försummad del av naturvården och bör ges en större tyngd. En utökad forskning inom området är angelägen.

När arter försvinner eller reduceras i antal sker en genetisk utarmning. Variationen blir mindre genom att antalet individer minskar.

- Bland de högre växterna finns omkring 30 arter som enbart förekommer i Sverige. Att skydda dessa s k endemiska arter är en särskilt viktig svensk angelägenhet. Det är angeläget att bevarandet så långt det är möjligt sker i arternas egen miljö.
- Skyddet för djur- och växtarter bör förstärkas inom ramen för en effektivare naturskyddslagstiftning. Artskyddsbestämmelser bör gälla för både växter och djur. Artskyddet måste också verka förebyggande. Särskilt angelägna att skydda är förutom de i Sverige hotade arterna även de arter som i Sverige fortfarande har vitala populationer men som i världen i övrigt är starkt hotade. Vi föreslår därför att det införs bestämmelser i naturskyddslagen som ger ett direkt skydd för hotade arter och för arter med en hotad genetisk variation. Denna fråga bör tas upp vid en revidering av naturvårdslagen.
- Plocknings- och uppgrävningsattraktiva växter skyddas genom fridlysning. Fridlysningsreglerna behöver dock revideras och generaliseras. I dag finns t ex åtta olika fredningsbestämmelser för blåsippan i olika län.
- Enskilda initiativ för att vårda och bruka äldre kulturlandskap bör uppmuntras. Som ett exempel kan nämnas att den starkt hotade orkidén vityxne har både räddats och förökats genom en enskild lantbrukares spontana naturansvar och initiativ.
- Privata markägare skall inte behöva drabbas av att de på sin mark har en hotad art. Skyddet för arter bör bekostas av staten. Ersättningskall därför utgå för försvårande av pågående markanvändning. Den skall vara sådan att markägaren upplever det positivt att ta sitt ansvar för den hotade arten.
- Inom ramen för den nordiska genbankens verksamhet bör även skyddet av genetiska resurser hos vilda växter och djur övervägas och deras databank utnyttjas. Även de botaniska trädgårdarna kan ge en värdefull hjälp genom att t ex föröka upp hotade växtarter för att senare utplantera dessa på lämpliga platser.
- Fauna- och floravårdskommittéerna vid SLU bör ges utökade resurser främst så att deras samlade data om hotade djur och växter når en god spridning. Informationen om denna verksamhet behöver utökas. Kommittéerna är viktiga remissinstanser och bör utnyttjas vid t ex en revidering av hänsynsreglerna inom jord- och skogsbrukslagstiftningen.

9.6 Enskild natur- och kulturvård

Mot. 1988/89
Jo796

Äldre typer av kulturlandskap hör till de i dag mest hotade naturområdena i Sverige. De som fram till i dag skött dessa landskap och därmed befrämjat ett rikt och varierat djur- och växtliv är Sveriges jordbrukare.

Den omfattande inventeringen av traditionellt brukade hagar och ängar som pågår inom ramen för de s k NOLA-bidragen kommer att ge ett värdefullt bakgrundsmaterial för skyddet av dessa marker.

- Genom att ge ett förvaltaransvar till markägarna blir förutsättningarna bättre att rädda den svenska kulturbygden. Vi föreslår att direkt ersättning skall kunna ges till dem som vill vårda värdefulla naturmarker såsom ängar och hagar. Bidraget bör utgå med en arealrelaterad ersättning som beräknas efter vårdobjektens viktighet.

Vill statsmakterna dessutom medverka till ett öppet landskap med ängar och kulturbeten fordrar detta någon form av stimulans till den enskilde odlaren. Avkastningen från en sådan markanvändning är annars så låg att jordbrukaren tvingas välja andra alternativ.

I jordbrukets kommandestrukturförändring är det viktigt att återskapa en del av den ängs- och hagmark som gått förlorad. Detta skulle kunna stimuleras med en ersättning per hektar återskapad ängs- och betesmark.

Statliga styråtgärder för markanvändningen ger ofta negativa miljöeffekter. Så har t ex bidraget till de s k 5:3 skogarna i många fall fått till effekt att hagmark planterats med barrskog. Detta bidrag bör avskaffas. Den enskilde markägaren bör avgöra markanvändningen.

- Det i Norden unika Stora Alvaret på Öland bör skyddas. Dess djur- och växtliv har enastående värden och kan hotas genom igenväxning. Uppdrag bör ges åt naturvårdsverket att finna lämpliga skyddsformer, t ex genom skötselavtal med markägarna.

9.7 Skogar

De mycket små rester som finns kvar av urskog eller urskogslika skogar är angelägna att i största möjliga utsträckning bevara. De har ofta en specialiserad fauna och flora och utgör också något av en skogsbotanisk genbank. Anspråken på dessa marker är stora från det moderna skogsbrukets sida. Att undanta dessa områden och ge dem ett varaktigt skydd från avverkning är särskilt viktigt i den södra landshalvan, där även urlövskogar finns.

Regeringen föreslår att 60 miljoner kronor inom anslaget "Mark för naturvård" avsätts för att skydda urskogarna. Vi tillstyrker förslaget.

- Skogsvårdslagens hänsynsregler behöver skärpas och ytterligare preciseras. Det senare gäller också ersättningsreglerna. Viktiga naturvårdsin-tressen får ej skadas av skogsvårdsåtgärder som utförs med statligt stöd.
- Skogsvårdslagen bör ändras så att ett större inslag av lövträd tolereras i våra barrskogar. Blandskogen med ett stort ädellövträdsinslag, som dock inte uppfyller "ädellövskogslagens" krav, bör undantas från kravet på avverkning och barrträdsplantering.

9.8 Fjällnära skogar

Mot. 1988/89

Jo796

- Vi har i tidigare motioner fört fram vår uppfattning att det fjällnära barrskogsbältet står för så stora naturvärden och har så stor betydelse för rennäringen och turismen att det i sin helhet bör undantas från storskaligt skogsbruk.

De fjällnära skogarna ägs till största delen av domänverket (ca 53% av arealen eller nära 800 000 hektar). Vissa delar av denna areal, ca 300 000 hektar, är avsatta till naturreservat och domänreservat.

- Enligt vår mening bör övrig skog avyttras till enskilda i de områden som berörs. Försäljningen av denna skog bör vara avslutad inom en femårsperiod. Försäljning bör även kunna ske till gemensamhetsskogar ägda av samebyar och lokalbefolkning.
- Dettaskullesannolikt garantera ett småskaligt, arbetsintensivt skogsbruk med ökad naturvårdshänsyn. Mångfalden i skogsbruket främjas genom spritt enskilt ägande. Inför denna försäljning bör domänverket åläggas största möjliga begränsning av avverkningarna i dessa områden.

En betydande del av avverkningarna i fjällnära skogar har skett med direkt statligt stöd i form av bidrag till skogsbilvägar och bidrag till avverkning av lågproducerande bestånd – det s.k. 5:3-bidraget. Vi har föreslagit att dessa bidrag avskaffas.

- Det bör utredas hur riksdagens krav på stor återhållsamhet med skogsbruket i dessa områden utfallit. I samband med denna utvärdering bör behovet av en differentiering av skyddsåtgärderna i den fjällnära skogen belysas.

Trots betydande avsättningar till reservat kan i den fjällnära skogen fortfarande finnas urskogsarealer av stort värde för naturvården. I dessa urskogar kan även ett småskaligt skogsbruk föröda naturvärden.

- De 60 miljoner kronor som står till förfogande för inköp av urskogar bör kunna användas för att köpa in sådana unika områden. Möjligheten att låta köpen gå över den ideella naturvården bör tillvaratas.

9.9 Mark för naturvård

Det finns i två fall skäl till annat än privat ägande av mark för naturvård. Det ena är nationalparkerna, som staten bör äga och förvalta. Det andra är värdefull mark där ägarbilden är för splittrad eller osäker för att skötselkontrakt skall kunna användas. Här skulle de ideella föreningarna på miljövårdens område kunna ta ett ansvar för ägandet och förvaltningen.

Mark för naturvård ägs redan i dag i viss utsträckning av den ideella naturvården. Svenska Naturskyddsföreningen äger t ex Lilla Karlsö med rikt fågelliv. Aktse hemman nära Sareks nationalpark, Ko mosse (ett myrkomplex i Södra Älvsborgs län) och Osaby säteri i Småland. En privat stiftelse äger och förvaltar Kullaberg.

Det engagemang som i dag visas av ideella organisationer vid skötsel av värdefulla naturområden i Sverige visar att det är de som har den största kunskapen, den högsta motivationen och den största ansvarskänslan för den framtida förvaltningen av den svenska naturen.

- Anslaget "Mark för naturvård" bör uppgå till 80 miljoner kronor och bör inte enbart användas till statens förvärv av värdefulla naturområden, utan även för den ideella naturvården för inköp av mark. I villkoren för erhållande av medel skall klargöras att ansvar för skötseln av naturobjekten ingår i åtagandet.

Mot. 1988/89
Jo796

9.10 Våtmarker

Sveriges våtmarker har ofta särpräglad såväl fauna som flora, som är angelägna att bevara. De är betydelsefulla för viltet och viktiga rastplatser för flyttande fåglar. I områden med kalhyggen och stor vattenavrinning utgör de en typ av utjämningsmagasin som motverkar översvämning nedströms. Även globalt är Sveriges våtmarker av betydelse. Convention of Wetlands upptar ca 20 internationellt skyddsvärda områden i Sverige.

Brytningen av torv innebär oåterkalleliga skador på myrarna och på de växter och djur som är beroende av myrarna som livsmiljö. Genom att ge ett undersökningstillstånd för Gullhögsfloarna i Härjedalen har regeringen visat sin bristande respekt för stora och riksangelägna naturvärden. Den nämnda myren har av såväl vetenskap som naturvård klassats som ett riksobjekt och har ingen direkt motsvarighet i landet.

En utbryten torvmyr eller ett utdikat rikkärr kan aldrig återställas. Cirka en tredjedel av Sveriges våtmarker är i dag mer eller mindre torrlagda. I Sydsverige är det 90%.

- I princip bör kvarvarande sydsvenska våtmarker bevaras, särskilt i de kalkrika områdena. Naturvärden måste här få komma in i ett tidigt planeringsstadium. Nuvarande statsbidrag till dikning bör avskaffas. Utdikningsföretag måste följa gällande lagar och överträdelser påtalas och bestraffas.

9.11 Vattendrag

Eftersom huvuddelen av vattendragen i Sverige används för energiproduktion är det utomordentligt viktigt att bevara dem som fortfarande är helt orörda. Dessa utgör en mycket viktig naturresurs för hela landet.

- De fem orörda huvudälvarna bör inte byggas ut. Dessa står för så stora miljövärden att de måste bevaras.
- Även i södra Sverige finns flera vattendrag med stora naturvärden. Till de mest bevarandevärda hör Emån (Småland) och Bräckeån (Blekinge). Nedre Dalälvsområdet (från Avesta till mynningen) hör till vårt lands mest skyddsvärda naturområden. Det skydd som i dag givits området får inte urholkas utan borde i stället förstärkas.

10 Radon

Jordskorpan innehåller uran. Det är i samband med uranets radioaktiva sönderfall radondöttrar bildas.

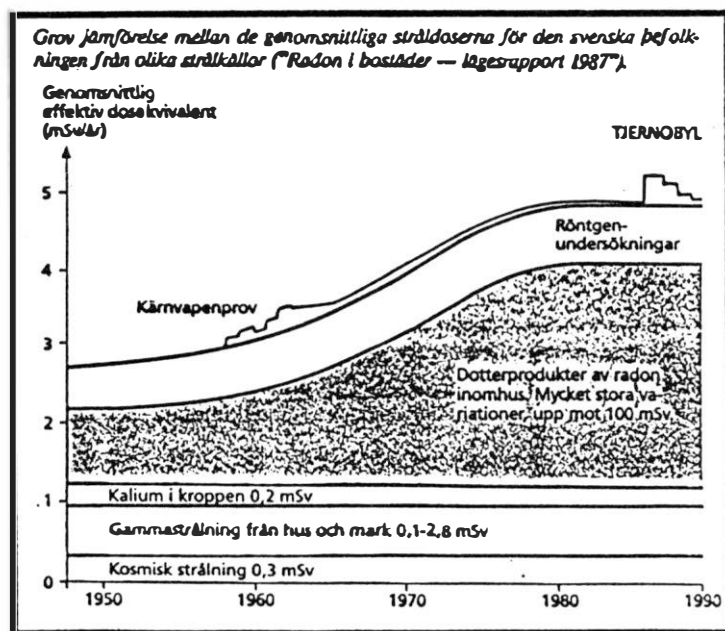
Radondöttrarna fastnar i bronker och lungor vid inandning. Radondöttrarnas korta halveringstider – och att de ger alfastrålning som har aktiv biologisk verkan – gör att strålskador kan uppträda. Härigenom utgör radon och radondöttrarna ett hälsoproblem.

Radongas nybildas ständigt i alla bergarter och byggnadsmaterial som innehåller uran. Om ventilationen i ett hus är dålig stannar radongasen kvar i rummen med förhöjd radonhalt som följd.

Mot. 1988/89
Jo796

Förändrad byggteknik, inklusive avsiktliga åtgärder för energisparande, har under åren lett till tätare hus och minskad ventilation, med förhöjda radondotterhalter inomhus som följd. Radonhalten anses ha fördubblats mellan 1950 och 1970 på grund av ändrad byggnadsteknik. Under 1970-talet skedde en ytterligare fördubbling beroende på olika energibesparande åtgärder.

SSI (statens strålskyddsinsitut) har uppskattat antalet lungcancerfall orsakade av radon per år i framtiden till någonstans mellan 300 och 3 000 lungcancerfall per år.

Utredningen om radon i bostäder som lämnade sin slutrapport i januari 1983, konstaterar att 40 000 lägenheter i Sverige, de flesta i småhus, har radonhalter som ligger över nu använda gränsvärde på 400 bequerel per m³ luft (Bq/m³).

Bland de människor som bor i dessa hus och har gjort det under lång tid, kommer enligt de lägre riskvärden cancerkommittén använder ca 35–40 årligen drabbas av lungcancer (100–120 enligt SSI bedömning). Detta faktum lämnade tydligen regeringen helt oberörd när radonrapporten lades fram. Efter nära tre år kom regeringens reaktion, som utmynnade i svaga åtgärder mot problemet. I miljöpropositionen våren 1988 beskrivs radonproblemet i våra bostäder som en av de mest allvarliga hälso- och miljöfrågor vi har i Sverige.

Denna beskrivning är enligt vår mening korrekt men föreslagna åtgärder är obetydliga.

Radioaktivt nedfall i Sverige i samband med reaktorhaveriet i Tjernobyl beräknas medföra en ökning av antalet dödsfall i cancer med ca tre per år under ett antal årtionden framöver. Insatser på hundratals miljoner kronor i samband med Tjernobylolyckan skall jämföras med ett fåtal miljoner kronor för åtgärder i radonhusen, trots att riskerna här enligt expertbedömningar är 50-300 gånger högre. * Insatserna för att spåra och åtgärda samtliga 40 000 bostäder över 400 Bq/m³ måste effektiviseras och intensifieras. Åtgärdsgränsen bör sänkas till en nivå på ca 200 Bq/m³, vilket överensstämmer bättre med andra länders gränsvärden.

11 Internationellt miljösamarbete

I det internationella miljöarbetet är det viktigt att Sverige tillhör en grupp med tillräcklig tyngd för att vår stämma skall höras. Vi föreslår ett fördjupat samarbete med den gemensamma marknaden, EG, för att uppnå detta.

Miljöfrågorna inom EG har fått successivt ökad tyngd. EG:s strävan till ökat samarbete visades bl a vid mötet mellan EFTA:s och EG:s miljöministrar i Noordwijk i Holland i oktober 1987, då en deklaration om närmare samarbete i miljöfrågor antogs.

- Sverige är på många områden starkt beroende av EG:s beslut på miljöområdet. Detta gäller t ex avgasreningskrav på tunga fordon och utsläppskrav på flygtrafik. Det är därför viktigt att sträva mot ett så nära knytning till EG att vi kan påverka EG:s beslut i dessa frågor.

Ett vidgat västeuropeiskt samarbete är troligen också en förutsättning för ett fördjupat samarbete med öststaterna, vilka har svåra miljöproblem. För västeuropeiska länder med en ambitiös miljöpolitik kan i mitten av 1990-talet investeringar i luftvård i det egna landet ge lägre utbyte än motsvarande investeringar i angränsande öststater. Lösningen på dessa problem kan, enligt vår mening, underlättas av samordnade västeuropeiska insatser i form av tekniköverföring, kreditöverenskommelser m m. Sverige bör i aktuella internationella fora verka för att sådana samordnade insatser kommer till stånd.

12 Avfall

Svensk avfallshantering är delvis av internationellt hög klass.

Två behandlingsmetoder är dominerande för att behandla avfall i Sverige – deponering och förbränning.

Båda metoderna har negativa miljöeffekter, som kan mildras med ökad källsortering. Erfarenheten visar att enskilda människor är villiga att källsortera i större omfattning än för närvarande, om systemen är enkla. Människor naturligtvis intresserade för att minska miljöbelastningen i samhället bör stimuleras.

En ökad källsortering underlättar långtgående återvinning. Det goda beteendet när det gäller sortering av avfall kan stimuleras. Panten på returglas och på aluminiumburkar har givit goda resultat.

- Vi är vidare beredda att pröva införandet med returpantssystem för plastflaskor för dryckesförpackning.

Riksdagen beslutade i juni 1988 att ett pantsystem för kvicksilverhaltiga batterier skall införas. Kvicksilver representerar ett allvarligt miljöhot vare sig soporna förbränns eller deponeras. Insamlingen av knappcells-batterier går bra och ligger över 100% av försäljningen. Alkaliska batterier återlämnas endast till 20%. Resterande 80% innehåller ca 3 000 kg kvicksilver och utgör en betydande miljöbelastning.

- Riksdagens beställning av ett pantsystem måste snarast effektueras. Alkaliska batterier utan kvicksilver har tagits fram på senare tid. Om branschen finner ett pantsystem tungt kommer detta att medföra en övergång till batterier utan kvicksilver.
- Även miljökonsekvensbedömningar kan användas för att göra avfallshanteringen mer miljövänlig. Metoden kan t ex användas när en ny förpackning skall introduceras och innebär att man analyserar den från "vaggan till graven". Om den nya förpackningen ger avfallsproblem kan den ekonomiska kalkylen förändras genom krav på pantsystem eller annat insamlingssystem.

Trots källsortering och återvinning utgör avfallet ett miljöproblem. Läckage från deponier kan trots behandling innehålla tungmetaller och kemiska ämnen som påverkar miljön.

Nedlagda soptippar finns över hela landet. Läckage och föroreningar till omgivningen och negativ påverkan av såväl yt- och grundvatten riskeras. Åtgärder för att förhindra detta måste vidtagas. Naturvårdsverkets inventering av nedlagda soptippar måste följas av riskanalyser och ett åtgärdsprogram.

Förbränning av avfall kan ge utsläpp av stoft, sura ämnen, metaller och organiska ämnen. En framgångsrik källsortering minskar riskerna och gör att avfallet närmar sig normala biobränslen.

Aska från t ex kolförbränning kan ge miljöskadliga läckage i 1 000-tals år. Bränder i avfallsupplag kan ge betydande luftföroreningar inte minst dioxiner.

Avfallsförbränningen är fortfarande en huvudkälla till dioxinutsläpp. Dioxin är organiska klorföreningar som uppkommer vid förbränning av klorhaltigt organiskt material.

Regeringen har nu fastställt gränsvärden för dioxinutsläpp vid förbränning i nya anläggningar till 0,1 nanogram/m³ luft och till max 2,0 nanogram/m³ luft i äldre anläggningar.

- Med hänsyn till dioxinets extrema giftighet bör det gränsvärde som gäller nya anläggningar efter en övergångstid på tio år även gälla äldre anläggningar.
- Ett system med miljömärkning bör så småningom medverka till att avfallets miljörisker minskar.

Den största potentialen till miljöförbättringar på avfallsområdet erbjuder, som tidigare nämnts, övergången till förebyggande rena teknologier. Avfallsproblemen bör tas upp redan när produktionsprocessen fastläggs.

13 Miljömärkning

Mot. 1988/89

Jo796

I utredningen "Miljömärkning av produkter" redovisas en rad synpunkter på miljömärkning. Den förutsätts vara frivillig och finansierad genom avgifter.

Bedömningen av en produkt bör göras utifrån ett helhetsperspektiv. Miljömärkningen bör ta hänsyn till förhållandena i hela produktcykeln – tillverkningsprocesser, användning och avfallshantering.

Produkterna som får miljömärkning bör alltså:

- ha producerats med miljövänlig teknik,
- vara skonsamma mot miljön under sin livscykel,
- när de kasserats kunna återvinnas eller tas om hand utan miljöstörningar.

Märkningen bör tidsbegränsas eftersom den tekniska utvecklingen går snabbt och bättre miljöegenskaper kommer fram.

- Vi stöder de synpunkter som utredningen lagt fram och räknar med att de beaktas i en kommande proposition. Det är också viktigt att utvecklingen på detta område inom EG bevakas.

14 Miljölagar

Miljöpolitiken bedrivs i dag i huvudsak med hjälp av regleringar. I lagar, förordningar och beslut i enskilda ärenden anger staten vad som anses acceptabelt från miljösynpunkt.

I miljöskyddslagen anges i detta syfte krav på förprövning av miljöpåverkande industriell verksamhet. Vid denna förprövning ges en koncession, dvs ett gränsvärde bestäms för tillåtna utsläpp. Tillstånd lämnas av koncessionsnämnden för miljöskydd eller i vissa fall av länsstyrelse.

Dessa tillstånd reglerar bl a hur stor miljöpåverkan får vara för att verksamheten skall få bedrivas, krav på att verksamheten lokaliseras på bästa plats, att utsläppen skall minskas efter vad som är miljömässigt motiverat, tekniskt möjligt och ekonomiskt genomförbart.

Vid tillståndsgivningen skall även viss hänsyn tas till vilken konkurrens företagen utsätts för och vilka miljökrav som ställs i andra länder. Tillståndsgivningen är tidsbegränsad men kan omprövas före utsatt tidpunkt om de tekniska förutsättningarna har förändrats.

Den som överskrider föreskrifterna i koncessionen kan drabbas av en miljöskyddsavgift, en typ av sanktionsavgift, om överträdelsen har medfört ekonomiska fördelar för den som utövar den miljöfarliga verksamheten. Vid grova miljöbrott kan böter eller fängelse utdömas. Sanktionsavgiften har utdömts endast i ett fåtal fall.

De krav den svenska miljöskyddslagen ställt på företagen har lett till betydande minskningar i utsläppen av föroreningar, vilket framgår av tabellen.

Tabell 6 Reduktioner av årliga föroreningsutsläpp (totalt och från industrin) åren 1970–1985

Mot. 1988/89

Jo796

Typ förorening	Reduktion (%) 1970–1985		Andel industriella utsläpp av totala 1985 (%)
	Totalt	Industri	
<i>Luftföroreningar</i>			
svaveloxider	71	65	50
kväveoxider	0	58	10
stoft	88	91	64
kolväten	..	>50	16
kvicksilver	68	90	24
kadmium	87	92	58
bly	68	84	17
<i>Vattenföroreningar</i>			
lösta organiska ämnen	71	74	82
suspenderade ämnen	76	79	78
fosfor	70	85	20
kväve	– 3 ¹	73	2
kvicksilver	98	98	90
kadmium	81	85	60
bly	93	94	85

¹ Ökning av utsläppen

Likväl är det hittillsvarande koncessionssystemet otillräckligt i flera hänseenden. Främst gäller det bristen på ordentliga sanktioner vid överträdelser, och den otillräckliga stimulansen att nå längre i miljöskydd än vad koncessionsvillkoren angivit. Det har dessutom visat sig svårt att kontrollera efterlevnaden av det nuvarande systemet.

- För att främja efterlevnaden av miljöskyddslagen bör sanktionsavgifter utgå vid alla överträdelser av koncessionsvillkoren, oavsett om överträdelsen medfört ekonomiska fördelar för företaget eller ej. De skall sättas så högt att de får en kraftig effekt. Grova brott skall som hittills leda till böter eller fängelse.

Den nu föreslagna förändringen kan öppna möjligheter för en snabbare skärpning av koncessionsvillkoren. De enstaka överträdelser som skärpta koncessionskrav kan leda till drabbas av den sanktionsavgift som med det av oss skisserade systemet blir enklare att utdöma.

15 Miljökonsekvensbedömningar

Miljöskyddslagen kräver en noggrann miljökonsekvensbedömning när det gäller miljöfarlig verksamhet. Verksamheten skall bedömas av länsstyrelse eller av koncessionsnämnden för miljöskydd.

Riksdagen har på grundval av borgerliga motioner beslutat begära att regeringen skall återkomma med förslag om hur obligatoriska miljökonsekvensanalyser skall införas i den svenska planeringsprocessen.

Regeringens godkännande av trädesbruket 1987 understryker vikten och brådskan i detta krav. Trädesbruket gav upphov till en ökning av kräveläcket till våra vatten av betydande storleksordning.

En sådan miljökonsekvensbedömning kan också vara värdefull t ex inom bioteknikens område.

- Miljökonsekvensbedömningar kan på ett värdefullt sätt komplettera de beslutsunderlag som i dag presenteras. Omfattningen bör stå i rimligt förhållande till vad beslutet avser. Bedömningen bör kunna diskuteras offentligt.

Mot. 1988/89

Jo796

Det är sannolikt att en del nu använda kemikalier med hänsyn till miljöpåverkan vid utläckage till luft eller vatten skulle ha förbjudits vid sådan prövning. Inom kemikalieinspektionens område borde miljökonsekvensbedömningar kunna minska riskerna för att miljöfarliga ämnen får en användning som leder till miljöskador.

Alternativa lösningar för att nå fram till ett givet mål kan ge uppslag till hur miljön skall skyddas och bör därför normalt ingå i miljökonsekvensanalysen.

16 Miljöskadormåste få ett pris

När industrialismen fick sitt genombrott under 1800-talet skapades en rad ny lagar för att dra upp ramar för den verksamhet som var nödvändig i ett mer utvecklat samhälle. Statsmakterna fördelade ansvar och rättigheter. Det skapades bl a lagar om aktiebolag, banker och försäkringsverksamhet, patent och så småningom också om kollektivavtal.

Inom miljöområdet dröjde det längre innan statsmakterna fastställde några normer. Miljölagstiftningen är förhållandevis ny.

Det oreglerade förhållandena på miljöområdet som tidigare fanns ledde till att medan det var självklart att ett företag fick betala för insatsvaror var det också naturligt att restprodukter inte innebar några kostnader. Avloppsvatten och avgaser kunde emitteras i naturen.

Även om det var uppenbart att ett utsläpp förorsakade skador, fanns det förr inga rättsliga metoder att utkräva ersättning för dessa. Inte heller i dag finns det i vårt juridiska system någon ägare till luft och med vissa undantag inte heller till vatten.

I dag har Sverige en ganska omfattande miljölagstiftning – en lagstiftning som på olika områden sätter gränser för den miljöskadliga verksamhet som ett företag eller enskilda får bedriva.

Det nuvarande systemet med en lagstiftning som i många fall omsätts i praktiska regler genom koncessionsnämndsbeslut har i många avseenden varit framgångsrikt. Utsläppen från företag har minskat. Samtidigt är det uppenbart att det behövs ytterligare reduktioner av miljöutsläppen.

Hänsynen till miljön måste integreras i företagens normala kostnadskalkyler. Företagens strävan att genomföra miljöförbättringar måste bli lika naturlig som deras strävan att vidta kostnadsbesparingar.

I en teoretisk idealmodell skulle det finnas äganderätter till bl a luft och vatten. Ingen ägare skulle utan krav på kompensation acceptera att hennes eller hans egendom fördärvades. Detta kompensationskrav skulle leda till att den som ville släppa ut föroreningar fick en kostnad för att bli av med sina restprodukter. Förorenaren skulle stå inför valet att rena sina utsläpp eller betala kompensation.

I verkligheten är det mera komplicerat. I vissa fall är det enkelt att konstatera dels vem som är skyldig till utsläppet, dels vilka som lider skada. Det kan gälla utsläpp från t. ex. ett sockerbruk – alla kan se var utsläppen

rinner ut i ån och alla markägare nedströms kan anses lida skada, eftersom fisket t ex förstörs.

Mot. 1988/89

Jo796

I andra fall är det inte möjligt att koppla en skada direkt till en enskild anläggning. Det kan t ex gälla utsläpp av kväve till atmosfären. Det går att identifiera vilka anläggningar som emitterar kväve, men det är omöjligt att koppla just det kväveutsläppet till en viss skada. Kväve kommer från många olika källor både i Sverige och i utlandet.

En tredje variant gäller utsläpp av ämnen där man rent praktiskt inte kan identifiera vem som släppt ut substansen i naturen. Det kan t ex gälla ett bestämt ämne i ett eller flera vanliga hushållstvättmedel. Det är givetvis omöjligt att veta vilka hushåll som nyttjar den typen av tvättmedel och i vilka mängder dessa används.

Dessa komplikationer gör att det inte är enkelt att i praktiken tillämpa en princip som innebär att den som försorsakar en skada på naturen verkligen skall bära kostnaden för denna skada. Likväl är det viktigt att försöka skapa juridiska system som innebär att ekonomiska styrmedel nyttjas för att minska föreningarna.

Om man konstruerade en miljöskyddslagstiftning för ett helt nyskapat land vore det kanske realistiskt att låta denna lagstiftning helt bygga på principen att den som orsakar en skada på naturen skall betala ett särskilt pris för detta . För Sveriges del är det i stället fråga om att komplettera den existerande lagstiftningen och koncessionsnämndsförandet genom att utveckla ett system som stimulerar ytterligare miljöförbättrade åtgärder.

Detta kan ske genom stimulans i form av bidrag, skatteavdrag eller liknande, eller med hjälp av s k miljöavgifter.

En miljöavgifts primära syfte är att minska miljöskadorna. Det är viktigt att tanken på miljöavgifter inte missbrukas. Vissa partier och organisationer betraktar uppenbarligen miljöavgifter som en budgetmässig intäktskälla för staten. Till skillnad från dessa partier och organisationer anser vi att utformningen av framtida miljöavgifter måste göras med omtanken om miljön som utgångspunkt, inte med omtanke om statsbudgetens saldo.

Vi har tidigare understrukt att det är viktigt att ekonomiska styrmedel i ökad utsträckning kommer till användning i Sverige. Vi har bl a föreslagit en avgift på svavelutsläpp. Vi har framhållit att miljöavgifter bör belasta utsläpp av klororganiska föreningar.

En parlamentarisk utredning skall inom kort lägga förslag om ekonomiska styrmedel inom miljöpolitiken. Den kommer att presentera förslag till miljöavgifter för klororganiska föreningar och svavel. Vi förutsätter att regeringen därefter snarast förelägger riksdagen förslag till miljöavgifter på dessa områden.

Ekonomiska styrmedel bör baseras på följande principer:

- Ekonomiska styrmedel skall vara ett komplement till existerande lagstiftning och syfta till att reducera utsläppen ytterligare.
- Ekonomiska styrmedel kan innefatta såväl en ökning av kostnaderna för miljöfarlig verksamhet som en minskning av kostnaderna för miljövänlig verksamhet. Det kan dels ske genom skatter och avgifter, dels genom bidrag, skatterabatter och subventioner.

- Omfattningen och utformningen av miljöavgifter måste göras med utgångspunkt miljöns krav – syftet med avgifterna får inte vara att introducera en ny skattekälla. Återställande av förstörd natur bör prioriteras när influtna avgiftsmedel används.
- Det är också viktigt att revidera andra skatteregler. En del av de nuvarande skattereglerna motverkar uppenbarligen en övergång till mindre miljöförstörande verksamhet. Det gäller t ex skatten på kol i förhållande till den på naturgas. Nya förslag om beskattning av energi måste samordnas med förslag om miljöavgifter, bl a när det gäller svavelemissioner.
- Ett system med miljöavgifter får inte undergräva de svenska företagens internationella konkurrenskraft. Resultatet kan annars bli att svensk förhållandevis miljövänlig produktion ersätts med produktion i utlandet, som sker med mycket sämre teknik. Att avgifterna utformas så att konkurrenskraften inte undergrävs behöver inte betyda att avgifterna blir obetydliga. Vi förutsätter att den parlamentariska kommittén utvärderar möjligheterna att kanalisera intäkterna så att utvecklingen av mera miljövänliga processer gynnas, samtidigt som höga utsläppsmängder medför en avsevärd kostnad.

Regeringens beslut att frisläppa av de allmänna investeringsfonderna för miljöinvesteringar innehåller drag av skatterabatt. Förutsättningen för frisläpp var dock inte klar för företagen när medlen avsattes, varför någon rationell miljöårsplanering inte kunnat utföras.

Detta visar sig genom att endast 400 miljoner kronor av 13 000 miljoner kronor på investeringsfondskonton i riksbanken av företagen använts till miljöinvesteringar.

Vi förordar i annat sammanhang ett allmänt frisläppande av företagens investeringsfonder. Det medför att fonderna öppnas för alla miljöinvesteringar liksom för andra investeringar som företaget bedömer som angelägna. En sådan ordning undviker den ryckighet som hittills präglat investeringsfondsmedel.

Statens industriverk bedömer ansökningarna och har av begärda 700 miljoner kronor beviljat 400 miljoner. De har i huvudsak gällt minskningar av utsläppen till luft och vatten. Investeringar i den inre miljön och i miljövänliga fordon har fått avslag. Det riskerar att bli betydande inslag av administrativt godtycke i prövningarna av företagens ansökningar.

17 Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär en analys av konsekvenserna av växthuseffekten för Sveriges del i enlighet med vad som i motionen anförts.
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om initiativ för att sammankalla världsklimatkonferens.
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om analys av åtgärder för att bibehålla och på sikt

minska utsläppen av koldioxid i enlighet med vad som i motionen anförs,

Mot. 1988/89
Jo796

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om tidpunkt och målsättning för granskningskonferens om freonutsläpp,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag om hur kväveutsläppen i Sverige skall kunna minska till under en nivå naturen tål,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om avveckling av PCB-användning i äldre elmateriel,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om kartläggning och saneringsåtgärder beträffande PCB,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om initierande av förhandlingar om garantier mot brott mot internationella miljöavtal,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om åtgärder mot användning av toxafen,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om svåmedbrytbara kemiska ämnen i avloppsvatten,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om aktionsplan mot föroreningar i sjöar och vattendrag,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående fasta resurser till forskningsstationerna Kristineberg och Askö,¹⁾

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om föroreningar av dricksvatten,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om exploaterade delar av nationalparker,

14. att riksdagen hos regeringen begär förslag till avsättande av Sjaunjaområdet till nationalpark,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om kriterier för naturreservat,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om skötsel av naturreservat,

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om formerna för intrångs- och marklösenersättning till markägare,

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om naturvårdsverkets bidrag till friluftsanläggningar,

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om skydd för hotade djur- och växtarter,

20. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs om skydd för Stora Alvaret,

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skogsvårdslagens regler,

22. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om överlåtande av fjällnära skogar till enskilda eller samfälliga ägare,

23. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om återhållsamhet med avverkning i de fjällnära skogarna,

24. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om skogsbruket i de fjällnära skogarna,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående åtgärdsgränsen för radon i bostäder,²]

25. att riksdagen hos regeringen begär förslag till gränsvärden för utsläpp av dioxin från gamla sopförbränningsanläggningar i enlighet med vad som i motionen anförts,

26. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utformning av miljömärkning i enlighet med vad som i motionen anförts,

27. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sanktionsavgifter vid överträdelse av koncessionsvillkor,

28. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om miljökonsekvensbedömningar,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om miljöavgifter.³]

Stockholm den 23 januari 1989

Carl Bildt (m)

Lars Tobisson (m)

Ingegerd Troedsson (m)

Anders Björck (m)

Bo Lundgren (m)

Görel Bohlin (m)

Rolf Clarkson (m)

Rolf Dahlberg (m)

Ann-Cathrine Haglund (m)

Gunnar Hökmark (m)

Gullan Lindblad (m)

Arne Andersson (m)
i Ljung

Sonja Rembo (m)

¹ 1988/89:U620

² 1988/89:Bo523

³ 1988/89:Sk645

